

LULEÅ KOMMUN

••• BUF:s rapportserie nr 2016:03

LULEÅ
TEKNISKA
UNIVERSITET

SKOLAN
I LULEÅ

FoU
NORRBOTTENS
KOMMUNER

En spirande modell

Examensarbetet som en framgångsfaktor för samverkan
universitet och verksamhet - exemplet Spira förskola

Marie Nordlund, Kristin Forshäger, Catarina Lundqvist och Ingela Åström

En spirande modell

Examensarbetet som en framgångsfaktor
för samverkan universitet och verksamhet -
exemplet Spira förskola

*Marie Nordlund, Kristin Forshäger,
Catarina Lundqvist och Ingela Åström*

Luleå kommun, Barn- och utbildningsförvaltningens Forskningsrapportserie

2016:03 ISBN: 978-91-86227-13-5

Tryck: Luleå kommuns tryckeri

En spirande modell

Examensarbetet som en framgångsfaktor för
samverkan mellan universitet och verksamhet
– exemplet Spira förskola

*Marie Nordlund, Kristin Forshäger,
Catarina Lundqvist och Ingela Åström*

Sammanfattning

Syftet med denna studie är att identifiera och synliggöra framgångsfaktorer i ett 3-årigt universitets- och kommungemensamt projekt kring studenters praxisnära examensarbeten. Studien är en kvalitativ undersökning som huvudsakligen vilar på fenomenografisk grund där intervjuer har genomförts med fyra kategorier av aktörer involverade i samarbetsprojektet: studenter, förskolepedagoger, förskolechef och universitetslärare. Alla intervjuade uppvisar en positiv inställning till det projekt de deltagit i och kan alla se fördelar med sitt deltagande. De framgångsfaktorer som identifierats kan sammanfattas i ett antal nyckelord: *delaktighet, engagemang, forskningsanknytning, handledningsgrupper, kontinuitet, starkt ledarskap, verksamhetsförankring* och *verksamhetsutveckling*. Faktorerna är generaliserbara och kan appliceras också på andra samarbeten mellan universitet och verksamhet. Liknande samverkansprojekt kan därför bli en viktig del av t.ex. kommuners arbete med att säkra den framtida kompetensförsörjningen och därmed också stärka verksamhetens vetenskapliga grund.

Innehållsförteckning

Inledning	1
Syfte och frågeställningar	2
Bakgrund.....	2
<i>Vetenskaplig grund och beprövad erfarenhet</i>	2
<i>Systematiskt kvalitetsarbete och praxisnära koppling</i>	4
Spiraprojektet.....	7
<i>Praxisnära examensarbeten på LTU</i>	7
<i>Spira förskola – verksamhet</i>	9
<i>Spiras ingång i projektet</i>	11
<i>Examensarbeten i Spiraprojektet</i>	11
Metod och material	13
Teoretiskt perspektiv.....	13
Metod.....	13
Bearbetning och analys.....	14
Forskningsetik.....	14
Resultat	15
Intervjuer med studenter	15
<i>Examensarbetenas betydelse</i>	15
<i>Fördelar med praxisnära examensarbeten</i>	16
<i>Nackdelar med praxisnära examensarbeten samt förbättringsområden</i>	17
<i>Sammanfattning av intervjuer med studenter</i>	17
Intervjuer med pedagoger	18
<i>Samarbetets betydelse</i>	18
<i>Fördelar med samarbetet</i>	19
<i>Nackdelar med samarbetet samt förbättringsområden</i>	20
<i>Sammanfattning av intervjuer med pedagoger</i>	20
Intervju med förskolechef	21
<i>Personalens delaktighet och samarbetets betydelse på Spira</i>	21
<i>Utvärdering av samarbetet</i>	22
<i>Sammanfattning av intervju med förskolechef</i>	23
Intervjuer med universitetslärare.....	24
<i>Samarbetets betydelse på LTU</i>	24
<i>Organisatoriska och kulturella förutsättningar för samverkan</i>	25
<i>Lärdomar av samarbetet och fortsatt utveckling av samverkansformen</i>	28
<i>Sammanfattning av intervjuer med universitetslärare</i>	29
Diskussion	30
Resultatdiskussion.....	30
<i>Framgångsfaktorer</i>	30
<i>Förbättringspotential</i>	31
<i>Organisatoriska förutsättningar</i>	32
Metoddiskussion	33
Slutdiskussion	35

Referenser	36
Bilagor	40
Bilaga 1: Intervjufrågor till studenter.....	40
Bilaga 2: Intervjufrågor till pedagoger.....	41
Bilaga 3: Intervjufrågor till förskolechef	42
Bilaga 4: Intervjufrågor till universitetslärare.....	43

Inledning

Föreliggande rapport är en beskrivning och analys av ett treårigt samverkansprojekt mellan Luleå tekniska universitet (LTU) och Luleå kommun i form av Spira förskola. Projektet uppkom som ett svar på Spiras behov av en högre grad av teoretisk förankring av verksamheten och LTU:s behov av att bättre förankra lärarstudenters examensarbeten i en praktik.

Spira tar kontinuerligt emot studenter från LTU:s förskolläraryr utbildning för fältstudier och verksamhetsförlagd utbildning (VFU). Ambitionen är att alla pedagoger ska genomgå en utbildning på LTU för att kunna fungera som VFU-handledare i verksamheten för studenterna. I och med skollagens (SFS 2010:800) krav på att verksamheten i såväl förskola som skola ska vila på vetenskaplig grund och beprövad erfarenhet har kraven på professionen skärpts ytterligare. Det finns med andra ord ett behov i verksamheten av att stärka pedagogers vetenskapliga kompetens, vilket på Spira har identifierats som en viktig faktor i det systematiska kvalitetsarbetet.

LTU å sin sida har uppdraget att utbilda professionella pedagoger för verksamhet i för-, grund- och gymnasieskola. Utbildningen ska även vila på vetenskaplig grund med förankring i forskning, men också med koppling till praktiken. Det så kallade tredje uppdraget, där forskningsresultat delges allmänhet och verksamhet, är en viktig del av universitetens arbete. En naturlig koppling mellan universitet och praktik är givetvis den VFU som genomförs, men behovet finns av att ytterligare stärka närheten till praktiken. Studenters examensarbeten har identifierats som en möjlig väg att uppnå detta då studenter under arbetet tar fram empirisk kunskap som verksamheten är i behov av. För LTU innebär detta en möjlighet att få bättre kvalitet i examensarbeten samtidigt som utbildningen kopplas till verksamheten på ett tydligare sätt.

En tredje aktör i arbetet med denna rapport är FoUI Norrbotten/Norrbottns Kommuner. FoUI Norrbotten har anslutit sig till samarbetet i projektets slutfas och varit delaktig i att identifiera och dokumentera de framgångsfaktorer som varit utmärkande för samverkansprojektet mellan LTU och Spira förskola. FoUI Norrbotten är en verksamhet som arbetar på uppdrag av Norrbottens kommuner. Ett centralt uppdrag inom FoUI:s profilområde *Utbildning och lärande* är att stödja skolans praktiska arbete kring vetenskaplig grund och beprövad erfarenhet. FoUI *Utbildning och lärande* ska bland annat medverka till kunskaps-spridning och stödja kunskapsanvändning utifrån ett vetenskapligt förhållningssätt i relation till skolverksamheternas förutsättningar och behov. FoUI ska framförallt möjliggöra kunskapsbildning utifrån ett vetenskapligt förhållningssätt med hänsyn till uppdraget att stärka den praktikinära kunskaps-

utvecklingen och forskningen. Samverkansprojektet mellan LTU och Spira är ett konkret exempel på den form av samverkan mellan skolverksamhet och akademi som FoUI Norrbotten ska främja, samverkan där fokus ligger på gemensam kunskapsbildning och ömsesidig nytta.

Syfte och frågeställningar

Rapporten avser att identifiera och synliggöra framgångsfaktorer i LTU:s och Spira förskolas gemensamma projekt med praxisnära examensarbeten. Med LTU och Spira som ett belysande exempel avser rapporten också att beskriva hur dessa framgångsfaktorer kan utgöra en generell grund för samverkan mellan verksamhet¹ och universitetsutbildning på sätt som är gynnsamma för samtliga involverade parter. De frågeställningar som avses att besvaras är:

1. Vilka är framgångsfaktorerna?
2. Vad har fått samverkan att fungera?
3. Vilka har utmaningarna varit?
4. Vilka förbättringsmöjligheter har identifierats?
5. Hur kan initiering och genomförande bedrivas för samverkan med hög kvalitet?

Bakgrund

Vetenskaplig grund och beprövad erfarenhet

I skollagen (SFS 2010:800, 1 kap. 5§) slås fast att verksamheten i förskola och skola ska vila på vetenskaplig grund och beprövad erfarenhet. En förutsättning för detta är ökad vetenskaplig kompetens hos pedagogerna i verksamheten. Ett problem är dock att verksamheten i såväl skola som förskola domineras av praktisk kunskap och att det inte finns någon etablerad tradition av att pedagoger forskar i sin egen vardag (Kroksmark, 2010; Rönnerman & Wennergren, 2012). Medan det i andra länder, t.ex. Norge, Storbritannien och USA, har gjorts medvetna satsningar för att understödja forskning som utvecklar verksamheten i förskola och skola (Carlgren, 2009), upplever pedagoger i Sverige ofta att det finns ett glapp mellan forskningen och verksamheten: det är "fel" frågor som studeras och resultaten når inte fram till dem de berör (Andersson & Larsson, 2014; Kroksmark, 2010). Det är forskning *om* verksamhetens arbete snarare än *i* verksamheten och uppfattningen att

¹ Med 'verksamhet' avses här statlig, kommunal och privat verksamhet inom områdena skola, vård och omsorg.

forskning inte är relevant finns därför också bland pedagoger (Grander Berglund & Wolf, 2014a). Forskningen anses snarare vara alltför omfattande och uppfattas som något negativt: det finns en rädsla att den praktiska kunskapen ska försvinna i och med detta mer vetenskapliga fokus (ibid., s. 109). En del av förskolans – och även skolans – vetenskapliga grund omfattar emellertid att pedagogerna

ska ha kunskap och förståelse för vetenskapliga begrepp som gör att de kan verbalisera tyst kunskap. De ska även ha kunskap och förståelse för olika vetenskapliga modeller och redskap för att analysera, reflektera och lösa problem som uppstår i verksamheten. (Grander Berglund & Wolf, 2014a, s. 96)

Vetenskaplig grund innebär således bl.a. att pedagogerna utvecklar ett akademiskt yrkesspråk som med adekvata termer gör det möjligt att sätta ord på verksamheten (Grander Berglund & Wolf, 2014a, b; Robertson, 2010). Det går att tala i termer om professionens professionella kapital (Hargreaves & Fullan, 2012), dvs. summan av pedagogers kompetens och verksamhetens höga kvalitet. Ett adekvat, akademiskt yrkesspråk bidrar till att öka detta professionella kapital och därmed höja professionens status.

Utvecklandet av ett akademiskt yrkesspråk hänger också intimt samman med beprövad erfarenhet. Trots att den praktiska kunskapen har en så dominerande plats i förskolans och skolans verksamheter är begreppet beprövad erfarenhet ändå relativt nytt, medan det länge har varit etablerat inom andra samhällssektorer, t.ex. inom vården. Beprövad erfarenhet inbegriper pedagogers arbete med att dokumentera, analysera och bedöma evidensen i det dagliga arbetet samt pröva erfarenheten i ett kollegialt sammanhang: "I dialog med kollegor blir erfarenheter beprövade" (Rönnerman & Wennergren, 2012, s. 222) och att ha tillgång till ett akademiskt yrkesspråk underlättar den kollegiala diskussionen och utvecklandet av beprövad erfarenhet. Beprövad erfarenhet är därmed inte samma sak som att pröva något vid ett tillfälle utan uppkommer istället genom systematisk dokumentation vid upprepade tillfällen (Skolverket, 2012) där effekter av pedagogers agerande – positiva eller negativa – görs tydliga.

I utvecklandet av pedagogers ökade vetenskapliga kompetens har universiteten en viktig roll, i kompetenshöjande aktiviteter och kurser riktade till redan verksamma pedagoger men framför allt inom lärarutbildningens olika inriktningar. I likhet med skollagen (SFS 2010:800) anges i högskolelagen (SFS 1992:1434), vilken är styrande för utbildning på universitetsnivå, att utbildningen ska vila på vetenskaplig grund och beprövad erfarenhet. Vidare framgår i högskoleförordningen (SFS 1993:100, Bilaga 2) bl.a. att lärarstudenter ska "visa kännedom om ... relationen mellan vetenskaplig grund och beprövad erfarenhet och dess betydelse för yrkesutövningen" samt "visa förmåga att

kritiskt och självständigt tillvarata, systematisera och reflektera över egna och andras erfarenheter samt relevanta forskningsresultat för att därigenom bidra till utvecklingen av yrkesverksamheten och kunskapsutvecklingen inom yrkesområdet.” För att tillgodose kraven i dessa styrdokument har vetenskaplighet därför fått ökad betydelse i den nya lärarutbildningen, vilken trädde i kraft 2011. Kurser motsvarande 60 högskolepoäng (två terminer heltidsstudier) inom utbildningens vetenskapliga kärna följer lärarstudenterna som en strimma genom hela utbildningen och studenternas avslutande examensarbeten har fått ökade krav på vetenskaplig stringens och koppling till pedagogik och ämnesdidaktik. Förutsättningar finns därmed för att de studenter som hädanefter utexamineras från lärarutbildningens olika inriktningar ska vara bättre rustade för att verka i en förskola och skola som vilar på vetenskaplig grund.

I samband med att den nya lärarutbildningen trädde i kraft 2011 infördes också krav på lärarlegitimation, vilken bara utfärdas för utexaminerade pedagoger. Från och med 1 juli 2015 är rätten att sätta betyg i skolan och möjligheten att bli tillsvidareanställd knuten till lärarlegitimationen. Nya karriärvägar för pedagoger har också öppnats med introducerandet av positioner som förstelärare och med möjligheten att anställa lektorer (legitimerade lärare som avlagt minst licentiatsexamen och har fyra års erfarenhet av arbete i verksamheten) i förskola och skola. Dessa reformer kan ses som ytterligare steg mot en verksamhet på vetenskaplig grund.

Systematiskt kvalitetsarbete och praxisnära koppling

Intimt förknippat med begreppen vetenskaplig grund och beprövad erfarenhet är verksamhetens systematiska kvalitetsarbete. Att förskolan och skolan ska bedriva systematiskt kvalitetsarbete är också det ett krav fastslaget i skollagen (SFS 2010:800). Detta arbete ”innebär att huvudmän, föreskole- och skolenheter systematiskt och kontinuerligt ska följa upp verksamheten, analysera resultaten i förhållande till de nationella målen och utifrån det planera och utveckla utbildningen” (Skolverket, 2015, s. 11). Det systematiska kvalitetsarbetet syftar med andra ord till att förbättra verksamheten, vilket bidrar till en bättre och mer likvärdig utbildning för alla barn och elever. Systematiskt kvalitetsarbete är en dynamisk process som ska utgå ifrån frågor som: Var är vi nu?, Vart är vi på väg?, Hur gör vi för att komma dit?, och sedan också, Hur blev det? En viktig del av det systematiska kvalitetsarbetet består därmed av att identifiera utvecklingsområden, att utarbeta planer som svarar mot identifierade behov och att därefter utvärdera de åtgärder som genomförts. Skolverket betonar att ledstjärnan i det systematiska kvalitetsarbetet alltid ska vara ökad måluppfyllelse i relation till de nationella mål som ställts upp i läroplanerna, men att verksamhetens resultat också ska ”följas upp, analyseras

och bedömas i förhållande till vad vetenskap och beprövad erfarenhet lyfter fram som betydelsefullt i genomförandet” (ibid.). Också vid utarbetandet av utvecklingsplaner ska hänsyn tas till aktuell forskning. Ett aktivt, systematiskt kvalitetsarbete ska med andra ord innehålla såväl praktiska (speglade den dagliga verksamheten) som teoretiska (speglade relevant forskning) inslag.

Då det systematiska kvalitetsarbetet ska utgå ifrån verksamhetens dagliga arbete är det, även om kvalitetsredovisningen ytterst ligger inom förskolechefers och rektorers ansvarsområde, en angelägenhet för all verksam personal (Skolverket, 2005). Ett kvalitetsarbete på hög nivå kräver emellertid såväl ”medvetenhet och fördjupad kompetens” (Rönnerman, 2012, s. 89) hos pedagogerna som tid för gemensamma reflektioner kring och analyser av verksamheten (Skolverket, 2015). Att pedagogerna har erforderlig kompetens samt ges tid och möjlighet till kollegiala diskussioner faller också under förskolechefers och rektors ansvar (ibid.). Trots det rapporterar Lindström och Johansson (2015, s. 185) att av 117 tillfrågade förskolechefer och rektorer ansåg bara 58 % att det kollektiva lärandet är en betydelsefull del av uppdraget som pedagog. Ett sätt att koppla samman pedagogers kompetensutveckling med de ökade kraven på att verksamheten ska vila på vetenskaplig grund är praxisnära forskning, dvs. ”forskning som utvecklas i anslutning till de professionella verksamheterna inom det utbildningsvetenskapliga området. Det kan handla om forskning av såväl tillämpad natur som grundforskning” (Carlgren, Josefson & Liberg, 2001, citerad i Carlgren, 2005, s. 7–8). Praxisnära forskning förutsätter dock stöttning från förskolechef respektive rektor för att bli framgångsrik och därmed kunna bidra till ökad kompetens bland pedagogerna och ökad kvalitet i verksamheten (Rönnerman, 2012, s. 101). Den tid som avsätts för ett utökat kollegialt samarbete där pedagoger hjälps åt att skapa ny kunskap och djupare förståelse är väl investerad då den kan fungera statushöjande för professionen och bidra till att utveckla såväl verksamhet som lärarprofession. Grander Berglund och Wolf (2014a) drar t.ex. slutsatsen att förskollärare värderar sitt arbete på ett annat sätt när ett mer vetenskapligt tänkande genomförs i verksamheten. Praxisnära forskning bidrar därmed till att höja professionens professionella kapital (Hargreaves & Fullan, 2012). Den praxisnära forskningen bidrar till att utveckla ett vetenskapligt förhållningssätt bland pedagoger, vilket i sin tur bidrar till utvecklandet av en praxisgemenskap, en samsyn bland pedagoger som arbetar tillsammans, i vilken ny kunskap kan produceras (Wennergren & Åman, 2011). Denna nya kunskap kan vara av olika slag och uppkommer på olika plan (se Figur 1). Figuren nedan uttrycker inte en hierarkisk ordning mellan dessa olika typer av kunskap utan vill belysa hur samspelet mellan den personliga, kommunikativa och kollegiala kunskapen på ett positivt sätt bidrar till förändringar av verksamheten.

Figur 1. Olika typer av kunskap och hur de samverkar till att förbättra praktiken (Rönnerman, 2010, s. 24).

Det kollegiala lärandet blir större i en väl utvecklad praxisgemenskap, men studier har också visat att detta även har betydelse för barns utveckling och lärande (Robertson, 2010; Rönnerman, 2012).

Praxisnära forskning kan bedrivas av pedagoger själva utan inblandning av forskare, men såväl Skolverket, Svenska kommunförbundet som lärarorganisationerna betonar vikten av att forskningen måste närma sig verksamheten och därmed relatera till lärarnas verklighet (Alexandersson, 2006). Ett samarbete mellan verksamhet och forskarvärld, representerad bl.a. av universitet och högskola, är också lärorikt för båda parter: "För att praktik och forskning ska berika varandra är det viktigt att forskningen närmar sig den pedagogiska praktiken och vice versa" (Alerby et al., 2010, s. 28). Om det glapp som pedagoger upplever finns mellan den egna verksamheten och forskningen (Kroksmark, 2010) ska kunna överbryggas är det av största vikt att forskningen förs ut i förskola och skola samt att forskningen besvarar pedagogernas egna frågor snarare än forskarens. Då emellertid forskningstraditionen, som tidigare nämnts, är svag inom förskola och skola behöver dock rutiner för att få till stånd samarbete mellan verksamhet och universitet utarbetas.

LTU har under åren samarbetat i mer övergripande skolutvecklingsprojekt med Luleå kommun (t.ex. Johansson, 2009; Jonsson, Eliasson, Ersta & Larsson, 2013), men också direkt med skolor i kommunen där den praxisnära forskningen har varit ett betydande inslag (se t.ex. Vikström, 2002, 2005; Vikström, Fazeli, Holm, Johansson & Rydström, 2013). Vidare har Jönköping University under ett antal år bedrivit projektet *Modellskolan* i samarbete med skolor i Jönköping, Ängelholm och Karlskrona (Kroksmark, 2014b) samt masterkurser på avancerad nivå där kursdeltagarna inbjudits att forska i den egna praktiken, vilket resulterat i en antologi med fokus på förskolan (Kroksmark, 2014a). Runt om i landet pågår dessutom ett stort antal praktiknära forskningsprojekt. En preliminär sammanställning och beskrivning av

dessa presenterades under RUC-nätverkets² nationella konferens i maj 2016 (Vestman & Bergkvist, 2016). Ett flertal av dessa projekt involverar pedagoger i verksamheten som medforskande aktörer.

Inget av de i RUC:s sammanställning redovisade projekten inkluderar studenters examensarbeten på något sätt, t.ex. för insamling av empiri, men två projekt, ett från vardera Mittuniversitetet och Mälardalens högskola, anger i sin projektbeskrivning att det skulle vara möjligt för lärarstudenter att använda empiriunderlaget för sina examensarbeten. I lärarutbildningen på LTU har försök emellertid gjorts för att på olika sätt utveckla examensarbetena till att bli mer forskningsinriktade och praxisnära. Spiraprojektet är ett exempel på detta.

Spiraprojektet

Praxisnära examensarbeten på LTU

Enligt den nya lärarutbildningen från 2011 ska alla grund- och ämneslärarstudenter skriva ett individuellt, ämnesdidaktiskt examensarbete à 30 högskolepoäng (hp), vilket ska jämföras med de tidigare programmen där arbetena omfattade 15 hp, inte behövde ha ett ämnesdidaktiskt fokus samt kunde skrivas i par.³ För alla studenter oavsett inriktning skärps också kraven på examensarbetenas vetenskaplighet (SFS 1993:100).

Tidigare erfarenheter hade visat att studenter alltför ofta kom dåligt utrustade till examensarbetskursen och därför också hade problem att t.ex. formulera problemställningar, hitta lämpliga datainsamlingsmetoder och att sedan analysera sitt material, men att även själva skrivprocessen förorsakade problem. Institutionens huvudutbildningsledare initierade därför ett mindre projekt, vilket inleddes våren 2012, för att försöka komma tillrätta med dessa problem och arbeta långsiktigt med kvalitet i kommande examensarbeten. En projektgrupp tillsattes för att arbeta med utformningen av kursplaner för de nya examensarbetskurserna, framtagandet av bedömningskriterier för dessa och skapandet av samsyn kring bedömning mellan olika handledare/examinatorer samt för att dra upp riktlinjer för hur vetenskaplig progression skulle kunna säkerställas i utbildningen och i studenters arbeten. Projektgruppens förslag bearbetades sedan i ett antal workshoppar under hösten 2012 och våren 2013 där handledare och examinatorer med erfarenhet från examensarbeten i den tidigare lärarutbildningen deltog. Arbetet med riktlinjer för vetenskaplig

² RUC står för Regionalt utvecklingscentrum och finns på de flesta lärosäten i Sverige. RUC har som uppdrag att i samverkan med skolor, kommuner, myndigheter och organisationer bidra till skolutveckling.

³ Detta gäller dock fortfarande för förskollärarstudenters examensarbeten.

progression utmynnade också i ytterligare ett projekt ("Självständig student") med särskilt fokus på den vetenskapliga progressionen i alla kurser ingående i utbildningarnas första år.

Arbetet i projektgruppen väckte också nya idéer om hur det skulle vara möjligt att ytterligare höja kvaliteten i examensarbeten. Genom ett tidigare samarbete med Luleå kommun i en studie om framgångsfaktorer i skolutveckling vilka belysts via studenters examensarbeten (Jonsson, Eliasson, Erstam & Larsson, 2013) hade tankarna på praxisnära examensarbeten och ett fördjupat samarbete mellan verksamheten och universitetet väckts. Detta ledde till utformandet av en ansökan om medel från LTU:s pedagogiska utvecklingsfond för att driva ett nytt projekt, "Lärostudenten som medforskande aktör i praxisnära forskning". Syftet med projektet var att genom uppsökande verksamhet väcka intresse bland förskolor och skolor i Norr- och Västerbotten för ett fördjupat samarbete vad avser studenters examensarbeten. Samarbete var tänkt att kunna ske på olika nivåer – från att verksamheten endast "beställde" ett examensarbete till ett mer utvecklat samarbete med samfinansiering från kommunerna och deltagande av såväl forskare från LTU som pedagoger i verksamheten. Grundtanken var emellertid alltid en problemställning baserad i verksamhetens behov och interna kvalitetsarbete. Också forskare på institutionen uppmanades att kontakta projektgruppen om de bedrev forskning där det vore möjligt att involvera lärostudenters examensarbeten. När projektet avslutades i december 2014 hade de flesta kommuner från Skellefteå och norrut besökts och ett webbformulär hade öppnats för att möjliggöra inskickande av förslag på examensarbeten.

Projektet har varit delvis framgångsrikt (Jonsson & Nordlund, 2015). Några examensarbeten har t.ex. skrivits kopplat till forskning som bedrivs på institutionen och resultaten från åtminstone ett av dessa kommer också att inkluderas i en kommande vetenskaplig artikel. En hel del önskemål om examensarbeten, främst ifrån förskolor, har också inkommit från verksamheten och ett antal examensarbeten har skrivits baserade på dessa förslag. Dessa examensarbeten har emellertid varit på den lägsta samarbetsnivån, dvs. utan vare sig samfinansiering av kommun eller mer aktivt deltagande av forskare från LTU och personal i verksamheten. Förklaringar till det något ljumma mottagandet kan möjligen vara kommuners generellt sett ansträngda ekonomiska läge samt det faktum att det tar tid att fullt ut implementera ett nytt arbetssätt och att skapa rutiner som underlättar detta arbete. Detta gäller i synnerhet i en verksamhet som av tradition inte är forskningsinriktad. Den manual för samverkan som denna rapport kommer att ligga till grund för kommer med all sannolikhet att utgöra ett värdefullt instrument för fortsatt utveckling av samverkan mellan verksamhet och universitet.

Spira förskola – verksamhet

Spira förskola startade sin verksamhet i augusti 2012 och har sedan uppstarten haft 105–110 barn, fördelade på sex grupper, inskrivna samtidigt. Förskolan är en miljöcertifierad lågenergibyggnad, vilket inneburit miljötänkande i val av material och konstruktion.

Verksamhetsidéen, att Spira är ”en demokratisk mötesplats för barn och familjer, där vi utforskar världen genom naturvetenskap, konst och hållbar utveckling” (Spira förskola, u.å., Verksamhetsidé, 1 st.), ligger som fundament för planering och formulering av organisation och innehåll, för värdegrund och kunskapssyn. Spira har därmed tagit ställning för att vara en plats där barn, familjer och pedagoger möts för att tillsammans skapa framtidens förskola, vilken bygger på ett ömsesidigt beroende där vi lär av varandra, känner delaktighet och vågar göra våra röster hörda. Spira strävar därför efter att vara en plats där det finns tilltro till dialoger och olikhet – olika sätt att vara och tänka skapar mångfald – och vill ge utrymme till förhandling och delaktighet, för att på så sätt skapa möjligheter för alla att upptäcka och respektera varandras olikheter samt känna tillit till den egna förmågan.

Värdegrund och kunskapssyn

Verksamheten på Spira är värdebaserad, vilket ses som ett tillägg till den värdegrund som formuleras i läroplanen Lpfö 98 (Skolverket, 2011). Detta innebär att Spira har valt att formulera sig kring centrala värdeord – *lärande*, *utforskande*, *olikhet* och *delaktighet* – för organisation och innehåll. För att konkretisera värdegrund och kunskapssyn eftersträvar Spira därmed att skapa sammanhang för utforskande via varierade och integrerade uttrycksmöjligheter för lärande och samspel. Att på detta sätt arbeta hundraspråkligt (Reggio Emilia Institutet, u.å.) är en demokratisk rättighet som utgör grunden för lärandet. Spira har medvetet utformats för att kunna åskådliggöra tankar om hundraspråkliga erövringar och förutom de gemensamma utrymmena Torget, Labbet och Biblioteket finns flera ateljéer kopplade till barngrupperna. Det finns även en större skapande ateljé där en ateljérista, en konstnärlig handledare, arbetar schemalagt tillsammans med alla barn på Spira, men också utemiljön ses som en viktig tillgång för barns lärande och utforskande. Spira vill på detta sätt erbjuda en miljö som är tillåtande, inspirerande, utmanande och som inbjuder till möten och samarbete, en miljö som är föränderlig och erbjuder olika sätt att uttrycka sig, bl.a. via estetiska läroprocesser.

Estetiken och olika uttryckssätt hjälper oss som människor att reflektera, kategorisera och skapa ordning.

Estetik handlar om att träffas av sinnesimpulser och göra estetiska val utifrån detta. Därmed handlar det om att vara nyfikna, om sinnestimulans, hur känsliga våra sinnen är, uppmärksamhet, öppenhet och känslighet, om att ta till sig nya idéer och trender samt om att kunna utveckla personliga uttryck och personlig stil. (Sørenstuen, 2013, s. 67)

Estetiken kan därmed ses som ett redskap för kreativitet. Hvit Lindstrand (2015) belyser barns behov av tillgång till en mångfald av kreativa och kommunikativa uttrycksformer för reflektion och bearbetning av erfarenheter och lärande. Alla barn vill och kan lära och de utforskar sin omvärld genom att undersöka, prova, upptäcka och leka. De lär i samspel med andra genom att iakttä, härma och upprepa. Hvit Lindstrand (ibid.) anser att alla kommunikationsmöjligheter små barn har tillgång till i förskolan även får betydelse för formellt läsande och skrivande i framtiden. Därför behöver förskolan utmana barnen och erbjuda en variation av uttrycksmöjligheter och olika perspektiv på kunskapsskapande sammanhang. De estetiska ämnena används därför medvetet på Spira med tydligt syfte att integreras i undersökandet och utforskandet. Med andra ord eftersträvas en kultur och kunskapssyn som värdesätter hundraspräkliga erövringar ur ett estetiskt perspektiv för att möjliggöra en djupare förståelse av omvärlden.

Handledning och pedagogisk dokumentation

Som en del av Spiras kvalitetsarbete finns en pedagogisk handledare, pedagogista, vilken i samarbete med förskolechef ansvarar för att sammanställa förskolans kvalitetsredovisning. Pedagogistans roll omfattar även att kontinuerligt handleda pedagoger i systematiskt kvalitetsarbete genom bl.a. reflektion och analys baserat på pedagogisk dokumentation, dvs. dokumentation av verksamheten och dess innehåll. Detta reflekterande arbetssätt är inspirerat av Reggio Emilia i norra Italien och deras sätt att använda pedagogisk dokumentation som ett redskap för reflektion över den pedagogiska praktiken. Enligt Dahlberg, Moss och Pence handlar pedagogisk dokumentation främst om att "försöka se och förstå vad som pågår i det pedagogiska arbetet och vad barnet har kapacitet för utan en på förhand ram av förväntningar och normer" (2002, s. 218).

All pedagogisk aktivitet är socialt konstruerad, men "denna pedagogiska aktivitet är öppen för förändringar; om vi väljer att konstruera pedagogisk aktivitet på *ett* sätt kan vi också välja att omkonstruera den på *ett annat* sätt" (Dahlberg, Moss & Pence, 2002, s. 215, kursiv i original). För att få fatt i vad som sker och för att kunna göra denna förändring, denna omkonstruktion, behöver verksamheten dokumenteras. Hvit Lindstrand beskriver detta som en oavbruten dialog och att detta synsätt "erbjuder förskollärare ett reflektionsverktyg som belyser flera aspekter av kompetens, förhållningssätt och yrkesidentitet – och möjligheter att utveckla ett analytiskt yrkesspråk" (2015, s.

108). Detta kan ske genom att dokumentationen ses som en lär- och kommunikationsprocess, vilket förutsätter "skapandet av en kultur av utforskande, reflektion, dialog och engagemang" (Dahlberg, Moss & Pence, 2002, s. 229). Ur ett systematiskt kvalitetsarbetsperspektiv kan pedagogisk dokumentation ses som "ett vitalt redskap för att skapa en reflekterad och demokratisk pedagogisk praktik", men den "har [också] en central roll i den meningsskapande diskursen[,] [vilket gör det] möjligt för oss att ta ansvar för att skapa vår mening och själva komma fram till en bedömning av vad som pågår" (ibid., s. 217). För att kunna genomföra detta på Spira arbetar förskolan projekterande i undersökandet av omvärlden. Förutsättningar skapas för barn och vuxna att tänka och reflektera tillsammans för att nya idéer och tankar ska uppstå.

Spiras ingång i projektet

Arbetet med hållbar utveckling har sedan öppnandet hösten 2012 genomfyrats verksamheten på Spira förskola via verksamhetsidé, värdegrund och kunskaps-syn. Då hjälp behövdes för att pedagogerna bättre skulle kunna förstå begreppet hållbar utveckling och fördjupa tanken kring området initierade Spiras förskolechef 2013 ett samarbete med LTU. Den inledande kontaktens syfte var att hitta extern expertis inom området hållbar utveckling för kompetens-utveckling av Spiras personal under uppbyggnaden av verksamheten. Detta resulterade i att en universitetslärare gav en föreläsning för all personal vilken tog upp aspekter som hur begreppet kan förstås och göras mer hanterbart samt från vilka perspektiv begreppet kan angripas i arbete tillsammans med förskolebarn.

Den initiala föreläsningen gav mersmak och för att få ytterligare hjälp att komma vidare med ämnet hållbar utveckling fördjupades diskussionerna mellan förskolechefen och universitetsläraren. Det fanns – och finns – ett intresse bland pedagogerna på Spira att utbilda sig till VFU-handledare och förskolan har genom åren kontinuerligt tagit emot studenter från LTU under deras praktikperioder. Då universitetsläraren redan var involverad i ett internt projekt med målet att öka praxisnärviken i studenters examensarbeten blev det därför aktuellt att fördjupa samarbetet till att inbegripa studenter som för sina examensarbeten samlar empiri på Spira. En grupp bestående av alla VFU-handledare på förskolan skapades med en fastlagd mötesstruktur där gruppen samt förskolechef och pedagogista träffas en dag i veckan.

Examensarbeten i Spiraprojektet

Examensarbetena i Spiraprojektet har haft olika infallsvinklar inom området hållbar utveckling. Inledningsvis låg fokus på barns relation till naturen, men utveckling har även skett till tankar om en hållbar framtid med fokus på

hoppfullhet, framtidstro och ekologisk känslighet. Det projektinriktade arbets sättet är förbundet med en reflektionskultur med syfte att få fatt i barns teorier, intresseområden, vad som händer mellan barn, pedagoger och miljö samt identifiera verksamhetens utvecklingsområden. Som reflektionsverktyg finns en utarbetad processmall som används för att dokumentera, reflektera och analysera. Under dessa år har de frågeställningar som studenterna fått fram i sina examensarbeten blivit en del av det totala kvalitetsarbetet och en viktig del för att uppnå progression i arbetet med hållbar utveckling.

2013. Under projektets första år tar Spira emot fem studenter som alla har en VFU-handledare och samlar in empiri för sitt examensarbete i samband med praktiken. Deras rapporter belyser hållbar utveckling på tre olika plan: barn, pedagoger och föräldrar. Studenterna arbetar i barngrupp, men samlar också empiri via enkäter till föräldrar. Som en del av den praxisnära kopplingen handleder personal från LTU både pedagoger på Spira och studenterna. Arbetet följs upp av den personal som är inblandad och blir en del i Spiras kvalitetsarbete. Delar av dessa tre examensarbeten⁴ läses av personal på förskolan och används för det fortsatta arbetet i projektet. En tydligare arbetsgång utvecklas inför projektets fortsättning.

2014. Tre studenter gör sina examensarbeten på Spira utifrån samma perspektiv som ovan. Dessa studenter gör inte sin VFU på förskolan, men har en kontaktperson som hjälper till med vilka barn, föräldrar och pedagoger som ska kopplas in och andra frågor som studenter kan ha. Två studenter arbetar i barngrupp medan den tredje studenten använder en mindre grupp föräldrar som informanter. Precis som året innan sker handledning på förskolan av personal från LTU och en struktur kring hur examensarbetena kan användas i verksamheten börjar ta form. Nu börjar även tankar om hur en återkoppling mellan student och förskola ska ske då examensarbetet är klart uppstå. Av olika anledningar används emellertid dessa arbeten ungefär som året innan, dvs. pedagoger på förskolan läser delar av dem och de används sedan för att utveckla projektet vidare.

2015. En student som under våren gjort sin sista VFU på Spira väljer att under hösten skriva sitt examensarbete inom ramen för projektet. Vid insamlingen av empirin har studenten, förutom handledare från LTU, tillgång till en särskilt utsedd handledare på Spira. Examensarbetet fokuserar detta år på föräldrasamverkan. Efter examensarbetets färdigställande har studenten återkommit till Spira och presenterat sitt arbete för såväl personal som föräldraråd.

⁴ En student skriver sitt examensarbete individuellt medan övriga studenter skriver i par.

Metod och material

Teoretiskt perspektiv

Då syftet med studien har varit att utröna alla deltagande aktörers upplevelser av samarbetet mellan LTU och Spira avseende studenters praxisnära examensarbeten vilar undersökningen huvudsakligen på en fenomenografisk grund. Fenomenografin är inriktad på hur fenomen av olika slag uppfattas av de människor som kommer i kontakt med eller är inblandade i dem. Upplevelse och uppfattning är därför två begrepp som är centrala i fenomenografiska studier (Patel & Davidson, 2003). Det är med andra ord deltagarnas upplevelser av processen kring examensarbetena, utifrån sina olika ingångar i projektet, som är av intresse att studera för att därmed kunna identifiera projektets framgångsfaktorer.

Metod

I fenomenografiska studier används vanligen kvalitativa intervjuer som verktyg för datainsamlingen. Så har också skett i denna studie. Utöver intervjuer med deltagande aktörer har den presentation av examensarbetet som den senast deltagande studenten gjorde för Spiras personal dokumenterats via ljudinspelning och de frågor som väcktes i en efterföljande diskussion har dokumenterats skriftligt. Den senast deltagande studenten intervjuades också ytterligare en gång efter presentationen för att dokumentera hans syn på examensarbetsprocessens avslutning.

Intervjuer har genomförts med alla inblandade aktörer: fem pedagoger på Spira förskola som fungerat som VFU-handledare/kontaktpersoner för studenterna under de år projektet pågätt, sju studenter (sex tidigare studenter samt den senast medverkande, som intervjuats vid två tillfällen), två universitetslärare som under projektet har fungerat som handledare för studenternas examensarbeten samt Spiras förskolechef. Genom att alla olika aktörer har gett sin syn på samarbetet har forskningsfrågorna belysts ur olika vinklar och bidragit till att öka studiens validitet.

Intervjuerna har utförts av tre olika intervjuare och har varierat i längd från ungefär sex minuter upp till en timme. I genomsnitt har intervjuerna tagit 27 minuter. Alla intervjuer har skett via personliga möten antingen på LTU, på Spira eller på deltagande aktörs respektive arbetsplats. Alla intervjuer har spelats in med hjälp av diktafon eller mobiltelefon så att intervjuaren har kunnat koncentrera sig på samtalet snarare än på att föra anteckningar och också för att underlätta senare analysarbete. Intervjufrågorna har haft en låg grad av standardisering (Brinkmann & Kvale, 2015), dvs. de har varit öppna och informanterna har besvarat frågorna med egna ord, och en relativt hög grad av strukturering (ibid.) då frågorna oftast har ställts i samma ordning. Vid alla

genomförda intervjuer har intervjuaren också haft möjlighet att ställa följdfrågor för att klargöra någon punkt ytterligare. Intervjufrågorna till de olika informantgrupperna presenteras i Bilaga 1–4.

Utöver intervjuerna har fältanteckningar från en av de pedagoger som deltagit i projektet legat till underlag för analysen. Studien vilar därmed också till viss del på etnografisk grund. Fältanteckningar är traditionellt en av de huvudsakliga metoderna för att dokumentera observationsdata i etnografiska studier (Hammersley & Atkinson, 2007), vilka bidrar till en djupare förståelse av en hel situation, i det här fallet det gemensamma projektet med praxisnära examensarbeten. Etnografin tillför därmed en inblick i komplexa och verkliga situationer.

Bearbetning och analys

För att säkerställa interbedömarreliabilitet (Patel & Davidson, 2003) har det kvalitativa analysarbetet skett i fler steg. I ett första skede har rapportförfattarna via flera genomlysningar av intervjuerna gjort en individuell analys av det empiriska materialet, för att i nästa skede jämföra och sammanjämka resultaten inför den slutliga analysen. Materialet har med andra ord genomgått en kvalitativ bearbetning i en stegvis process där fokus har legat på att urskilja olika grupperingar och kategorier som beskriver informanternas upplevelser och att med hjälp av dessa urskilja vilka faktorer som kan identifieras som indikatorer på framgång i det aktuella samarbetsprojektet. För att underlätta kategorisering har intervjuerna transkriberats. Transkribering har dock inte gjorts av hela intervjuerna utan enbart av de delar som vid genomlysning upplevts vara relevanta och av intresse för studiens syfte och forskningsfrågor.

Forskningsetik

I enlighet med Vetenskapsrådet (2002) forskningsetiska riktlinjer har alla deltagare informerats om projektets syfte. De har också delgetts information om att deras namn inte kommer att nämnas i rapporten och att inspelningar av intervjuer enbart kommer att vara tillgängliga för och avlyssnas av rapportens författare. Alla deltagare har frivilligt gett sitt medgivande till att delta i studien; två av de tidigare studenterna avböjde deltagande.

Resultat

Nedan redovisas resultatet av intervjuerna med de olika, medverkande aktörsgrupperna. Relevanta kommentarer från de fältanteckningar som förts av en pedagog under samarbetsprojektets gång redovisas i samband med pedagogintervjuerna. Slutligen ges också en kortfattad beskrivning av hur ett första uppstartmöte mellan studenter, universitetslärare och Spirapersonal har gått till.

Intervjuer med studenter

Sju studenter (den senast medverkande samt sex tidigare) har intervjuats om sina upplevelser av att skriva ett praxisnära examensarbete. Den senast medverkande studenten intervjuades vid två tillfällen: först direkt efter att examensarbetet var slutfört och sedan då hen hade återvänt till Spira och presenterat sina resultat för såväl personal som föräldraråd. Två tidigare studenter avböjde medverkan av personliga skäl. På grund av de olika förutsättningar som varit rådande i olika skeden av samarbetsprojektet skiljer sig studenternas uppfattningar åt. Under projektets första år samlade studenterna in det empiriska materialet under sin VFU på Spira och hade därmed tillgång till en VFU-handledare. Studenter som gick in i projektet under det andra året samlade in empirin frikopplat från VFU och hade därför enbart en kontaktperson på Spira. Den senast medverkande studenten, å andra sidan, har haft en särskilt utsedd handledare till sin hjälp på Spira. Alla studenter anger att de gick in i den här formen av examensarbete därför att de var intresserade av naturkunskap. De lockades emellertid även av samarbetet mellan LTU och Spira då detta gav dem möjlighet att genomföra ett examensarbete som var kopplat till praktiken på ett mycket konkret sätt istället för att snarare vara ett "måste" innan de slutgiltigt kunde få sin lärarexamen.

Examensarbetenas betydelse

Studenterna anser att de har lärt sig mycket under arbetet med examensarbetet. De har fått ökad insikt i skrivprocessen, men i synnerhet mer kunskaper och ökad förståelse för det ämne de behandlat i sitt arbete. Två studenter anger specifikt att de i sitt nuvarande arbete som förskolepedagoger använder sig av sitt examensarbete. För två andra studenter var deras medverkan i denna form av examensarbete av avgörande betydelse när de anställdes på den respektive förskola där de nu arbetar. Att själva ha deltagit i detta samarbete har också

gjort att studenter inser möjligheten av att själva initiera ett liknande arbetssätt i framtiden.

Tidigare studenter har inte haft någon återkoppling från Spira avseende sina examensarbeten och vet därför inte i vilken utsträckning deras resultat har bidragit till att utveckla Spira. Ingen av dem har återvänt till Spira efter slutfört arbete för att själva presentera sitt arbete men de hoppas att resultaten har kunnat bidra med ny kunskap och ska verka som inspiration i Spiras fortsatta utvecklingsarbete. Vid tidpunkten för den första intervjun hade den senast medverkande studenten ännu inte varit och presenterat på Spira. Hen uttryckte dock då att det vore intressant att senare få veta vilken nytta Spira haft av arbetet. Efter att ha presenterat sitt arbete vid ett personalmöte och vid ett möte vid föräldrarrådet var hen av åsikten att detta var ett bra sätt att avsluta processen på. Studenten anser emellertid att redan när examensarbetet påbörjas bör en överenskommelse göras om hur återkopplingen ska ske så att studenten tydligt vet förutsättningarna. Studenterna upplever överlag att relationen till handledarna på universitetet har fungerat bra eller mycket bra under arbetets gång. Efter avslutat arbete har dock ingen egentlig återkoppling skett från universitetets sida.

Fördelar med praxisnära examensarbeten

De studenter som gjort sin sista VFU eller något slags fältstudier på Spira innan examensarbetet påbörjats lyfter fram detta som en stark fördel. De har i och med detta redan känt till verksamheten, personalen, barnen och i viss mån även föräldrarna, vilket har gett dem en fördel när examensarbetet väl påbörjats. Den senaste deltagande studenten visste dessutom redan under vårterminen att hen skulle gå in i detta projekt under hösten och säger att detta var till stor hjälp då hen i jämförelse med andra studiekamrater kunde komma igång mycket tidigare med datainsamlingen: "Det har varit stressigt, men inte jättestressigt. Jämfört med andra har jag fått mitt material tidigt" (student 6).

Även om några studenter lyfte handledningsgrupper som en nackdel är fler studenter mycket nöjda med detta upplägg. De anser att möjligheten att få diskutera såväl det egna arbetet som andras i grupper bestående av studenter, förskolepedagoger, universitetslärare och förskolechef har varit till stor hjälp under examensarbetenas utförande: "Det var en jättestor fördel som andra inte har fått uppleva" (student 4). Det har också bidragit till en tydlig mötesfrekvens och möjliggjort direktkontakt med alla inblandade parter: "det var bra istället för att skicka frågor via mejl via handledare och vänta på svar" (student 3). Andra fördelar som lyfts fram av studenterna är att denna form av samarbete innebär ett ämne förankrat i verksamheten och därmed också stöttning från

förskolan i mycket högre grad än vad studenter utanför detta samarbete har haft tillgång till.

Nackdelar med praxisnära examensarbeten samt förbättringsområden

Många av studenterna betonar den korta tid som står till deras förfogande för att slutföra hela processen med examensarbetet. De tio veckor som examensarbetskursen omfattar upplevs som alltför kort, vilket leder till tidspress och möjligen därmed också till lägre kvalitet än vad som skulle ha varit fallet om studenterna haft längre tid att disponera. Två studenter uttrycker att grupphandledning inte alltid är att föredra då studenter kan ha hunnit olika långt i skrivprocessen, vilket gör att diskussionerna under uppsattsseminarierna då inte blir så givande som vore önskvärt. Andra nackdelar som förs fram av studenterna är att personalen på Spira och universitetets handledare ibland verkar ha olika förväntningar på studenterna, vilket försvårar för de senare att utföra examensarbetet på ett bra sätt, och att det saknats återkoppling från Spira efter avslutat examensarbete.

Ett område där potential för förbättring finns är enligt tidigare studenter möjligheten att ha en särskilt utsedd handledare också på förskolan. Att kunna diskutera med någon inom verksamheten, som har annan expertiskunskap än vad universitetshandledaren kan bidra med, skulle stärka studenterna i deras arbete. Som komplement till grupphandledningen önskar studenter också mer individuell handledning såväl från universitetets som från förskolans sida: "Mera individuell handledning eller någon att bolla med som kan ämnet, från förskolan, någon som är insatt i vad man skriver om" (student 1). Vidare framförs en önskan om att få avsluta hela examensarbetsprocessen med en presentation av resultatet på Spira. En student anser också att hur samarbetet och möjligheten att skriva ett praxisnära examensarbete presenteras för studenterna kan förbättras. Det behöver göras tydligare vad detta slags samarbete innebär och vad det kan leda till, då ämnesområdet annars kan uppfattas som mycket mera styrt än vad det i själva verket är.

Sammanfattning av intervjuer med studenter

Studenterna beskriver detta samarbete som ett bra sätt att arbeta på, i synnerhet gäller detta grupphandledningen. En viktig del för studenterna är det stöd de fått både från Spiras pedagoger och från sina handledare på LTU och möjligheten att ventilera alla frågor direkt med såväl handledare från LTU som med personal på förskolan. Att det funnits en arbetsstruktur med förbokade handledningstider, möten med VFU-handledare på Spira samt träffar med personal från LTU är något som studenterna också lyfter fram som framgångs-

rikt. Att dessutom förskolechefen tagit så stor del i arbetsprocessen har studenterna sett som en fördel. Nackdelar och områden med förbättringspotential som studenterna för fram inkluderar bättre samsyn mellan LTU:s handledare och Spiras personal vad beträffar förväntningar på studenterna, möjlighet att presentera det färdiga arbetet på Spira samt en särskild handledare också i verksamheten.

Intervjuer med pedagoger

Fem pedagoger som varit aktiva i olika skeden av samarbetet har intervjuats. De fältanteckningar som en pedagog skrivit under de år samarbetet pågått kommer också att redovisas här. Hur de upplever sin egen roll i detta samarbete varierar något beroende på i vilken fas av projektet de deltagit. Strukturen har förändrats något under de år som projektet pågått och i de första examensarbetena hade pedagoger på Spira ingen egentlig delaktighet; de var VFU-handledare, men hade inget inflytande på examensarbetet. Allt eftersom projektet har fortlöpt har också Spirapedagogernas delaktighet i processen med examensarbetena ökat och den senast medverkande studenten har haft en handledare också på Spira. Pedagogerna betonar att en del av deras roll är att möjliggöra studenternas datainsamling, att försöka skapa så goda förutsättningar som möjligt för att studenterna ska kunna utföra sitt examensarbete på bästa sätt. På grund av den förändrade strukturen uttrycker också pedagogerna olika grad av delaktighet i examensarbetena (från ingen delaktighet alls till väldigt hög grad) och varierande grad av insyn i samarbetet (från inte mycket till hög kunskap).

Samarbetets betydelse

Den personliga betydelsen av denna samarbetsform varierar helt naturligt också beroende på hur delaktig pedagogerna har känt sig – från ingen personlig betydelse alls till mycket stor betydelse. Det är främst utvecklandet av nya kunskaper och nya ingångar gentemot LTU som upplevs vara betydelsefullt. Kommunikationen med handledarna på LTU upplevs överlag som väl fungerande. Pedagogerna upplever generellt att samarbetet kring studenternas examensarbeten har haft någon form av påverkan på deras dagliga arbete. Detta uttrycks främst som att de tänker mer kring hållbar utveckling och att de får aha-upplevelser – de tänker nytt. Examensarbetenas resultat tas tillvara i det dagliga arbetet på så sätt att pedagogerna läser delar av de färdiga rapporterna, vilket då leder till nya tankar och till att arbetet blir lite annorlunda än det kanske annars skulle ha varit: "Det är mycket lättare att förstå barnen när man har mer kunskap, när man har teori bakom sina tankar" (pedagog 2).

Pedagogerna är överens om att examensarbetena bidrar till att kunskap om nyare forskning sprids på Spira och att de utgör en del av Spiras kvalitetsarbete. Det faktum att delar av examensarbetena läses av personalen bidrar till fördjupade reflektioner kring den egna praktiken. Emellertid betonar de också att all personal troligen inte känner sig lika delaktig utan att det nog främst är VFU-handledarna som upplever att samarbetet, och därmed examensarbetena, är extra betydelsefullt. Därför är det också i huvudsak bland VFU-handledarna som erfarenhetsutbytet pedagoger emellan har genomgått någon förändring i och med samarbetet med LTU kring examensarbeten. Detta uttrycks som att pedagogerna nu "alltid är på tårna" (pedagog 4), att det numera är mer utbyte mellan VFU-handledarna och att diskussionerna sker på en annan, högre nivå jämfört med tidigare: "man pratar på en annan nivå, mer universitetsnivå" (pedagog 1). De har nu fått ny kunskap kring forskning och teori som gör att de kan diskutera sitt dagliga arbete med barnen, sitt förhållningssätt och så vidare, på ett annat sätt än vad som tidigare var möjligt för dem.

Alla pedagoger är mycket positiva till forskning i förskolan och majoriteten skulle gärna utföra denna forskning själva i sin egen vardag i kvalitetshöjande syfte förutsatt att de gavs tid och resurser att utföra den: "det handlar mycket om att hitta utrymme för forskning i organisationen" (pedagog 3). De är överens om att ökad forskning i förskolan är nödvändig för att verksamheten ska kunna utvecklas och betonar vikten av att det faktiskt också är verksamma pedagoger som utför delar av denna forskning. De tror generellt att många förskolepedagoger skulle kunna vara intresserade av att beforska sin vardag.

Fördelar med samarbetet

Som en viktig fördel lyfter pedagogerna att de känner sig som delaktiga och jämbördiga aktörer som deltar på samma villkor som LTU och att deras bidrag under handledningsseminarierna är viktiga: "Man träffades mycket och man blev delaktig i hela arbetet. Man fick vara en del i det, hamnade inte på sidan om" (pedagog 1). De ser också kontinuerliga möten med studenter och LTU-pedagoger samt att studenternas ämnesval är kopplade till verksamheten som positivt. Två pedagoger betonar fördelen av att studenterna har gjort sin sista VFU på Spira innan de går in i examensarbetet. Detta ger studenterna en lättare start då de redan är väl förtrogna med verksamheten, personalen och barngrupperna. Att förskolechefen är engagerad och drivande i samarbetet upplever pedagogerna också som en nödvändig förutsättning för att samarbetet över huvud taget ska kunna fungera och genomföras: "Det är helt annorlunda på andra förskolor när studenter kommer, de har inte samma utbyte. Jag kan se skillnaderna. En bra chef som vill att det ska lyckas. Då blir det bra" (pedagog

4). Pedagogerna är positiva till fortsatt samarbete med LTU kring studenters examensarbeten.

Nackdelar med samarbetet samt förbättringsområden

Två pedagoger upplever att samarbetet har varit tidskrävande. Det har varit svårt att kunna lämna barngruppen för alla de möten som har ingått. Detta verkar dock ha förändrats något under de år som projektet pågått och under det senaste examensarbetet har tid avsatts i tjänsten för en pedagog som fungerat som kontaktperson och handledare i verksamheten. I fältanteckningarna framkommer att detta har upplevts mycket positivt av pedagogen, då hen kunnat stötta studenten på ett helt annat sätt än tidigare. Under arbetets gång upplever pedagogerna att kommunikationen med studenterna har fungerat bra, men återkopplingen efter avslutat arbete har varit dålig. Det är tyvärr inte någon av studenterna som har kommit tillbaka och presenterat sitt resultat på Spira⁵, vilket upplevs som negativt: "Men det är just det där också, efteråt, de kanske har skickat sitt examensarbete och mejlat. Alltid bra återkoppling, men den hade säkert kunnat var bättre" (pedagog 3). Någon gemensam utvärdering med LTU om hur årets arbete har fortlöpt har inte heller genomförts.

Också det faktum att LTU och Spira inte har diskuterat vilka (olika?) förväntningar som finns på studenterna upplevs som en nackdel. Pedagogerna upplever att det behövs mer tydlighet gentemot studenterna. LTU och Spira behöver därför diskutera igenom vilka förutsättningar det finns för studenterna att genomföra sina examensarbeten och hur förväntningarna på studenterna eventuellt skiljer sig åt. Även internt inom Spira krävs ökad tydlighet kring vad examensarbetena förväntas bidra med och hur resultaten ska tas till vara. Det behövs t.ex. en tydligare struktur kring hur återkoppling från studenten ska ske efter att examensarbetet är avslutat. Det är i synnerhet i fältanteckningarna som dessa tankar kommer fram. Pedagogerna vill också ha ett utökat samarbete med LTU, ett samarbete som går åt båda hållen, dvs. att det inte enbart är LTU som kommer till Spira utan att också pedagoger från Spira kan komma till LTU för att t.ex. föreläsa i någon kurs inom förskolläraryrket.

Sammanfattning av intervjuer med pedagoger

Pedagogerna på Spira förskola beskriver att detta samarbete har gett dem kompetensutveckling och ny kunskap kring forskning och teori. De handledningsträffar som de i sin roll som VFU-handledare har deltagit i har

⁵ När intervjuerna med pedagogerna genomfördes hade den senast medverkande studenten ännu inte presenterat sitt arbete på Spira.

bidragit till ökad samverkan och närmare kontakt med LTU samt gjort både student och pedagoger delaktiga i examensarbetet. Pedagogerna beskriver också att de har lärt sig nya saker genom att delta i handledningen av examensarbetena, bl.a. har de på ett helt nytt sätt fått insikt i och närmat sig ämnet hållbar utveckling. Bland de förbättringsområden som pedagogerna identifierar ingår att klargöra syftet med detta samarbete på förskolan då frågor kring hur examensarbetenas resultat senare ska tas om hand samt hur återkoppling mellan student och Spira och till föräldrar ska ske upplevs som viktiga.

Intervju med förskolechef

När Spira förskola startade fanns ett uppdrag att arbeta med hållbar utveckling och kontakter togs därför med LTU då detta ansågs som ett bra – och naturligt – sätt att få hjälp med ett utforskande arbetssätt, att tänka mer strukturerat och forskningsanknyta en praktik. Förskolechefen säger sig ha varit drivande från Spiras sida i att få detta samarbete till stånd. Hen återkommer vid flera tillfällen till vikten av att ha goda samarbetspartners i närområdet. Samarbetet är dock förankrat bland personalen på så sätt att all personal är positivt inställd till att ta hjälp ifrån universitetet. Utvecklingen av samarbetsprojektet är emellertid snarast förankrad enbart hos de pedagoger som arbetar direkt med VFU. Uppåt i organisationen har förskolechefen endast informerat via mejl i projektets tidigare skeden, men nu finns dock även förankring via tillförsel av ekonomiska medel som säkerställer projektets slutförande.

Personalens delaktighet och samarbetets betydelse på Spira

De pedagoger bland personalen som jobbar med VFU (i stort fem personer) är väl förtrogna med samarbetet kring examensarbeten, men examensarbetena nämns också för övrig personal när de publiceras. Alla har inte läst allt, men alla har läst delar av somliga examensarbeten. Vissa resultat har lyfts i hela personalgruppen och på så sätt har kunskapen spridits. Förskolechefen tror emellertid att detta samarbete och övningsförskoleprojektet⁶ kan ha blandats ihop. Det senare har ännu inte alla strukturer på plats och det är möjligt att en

⁶ Övnings(för)skoleprojektet är en nationell satsning. Grunden är ett regeringsbeslut som handlar om att starta en försöksverksamhet med så kallade övnings(för)skolor som tar på sig ett större utbildningsansvar i samband med VFU. Syftet är att åstadkomma en bättre koppling mellan utbildningarnas teoretiska och praktiska moment och fördjupa samarbetet mellan de högskoleförlagda och verksamhetsförlagda lärarutbildarna så att studenterna ska bli ännu bättre förberedda för sitt läraruppdrag.

del av personalen tror att praxisnära examensarbeten är samma sak och därför är kanske inte alla odelat positiva.

Att det via examensarbetena skrivs fram texter om förskolan är en styrka för Spiras systematiska kvalitetsarbete. Möjligheten att väva in examensarbetena och deras resultat i kvalitetsredovisningen stärker hela bilden av Spiras verksamhet. Förskolechefen funderar över hur det över huvud taget ska vara möjligt att delta i någon annan form av samarbete kring examensarbeten i framtiden. Hen anser också att examensarbetena har haft indirekt påverkan på det dagliga arbetet: "Det har nog med vår struktur att göra och hur vi har byggt upp vår organisation kring att bygga upp en reflektionskultur på förskolan. Det här har snarare gett näring åt reflektionerna". Det studenterna har gjort stärker alltså det arbete som redan utförs av personalen på Spira, de frågor som förskolan redan fokuserar på. Examensarbetenas resultat har gett tips på vad Spira skulle kunna bearbeta vidare och ta in i sin handlingsplan för kommande år för att därmed förbättra verksamheten. Förskolechefen ställer sig dock tveksam till att pedagogerna skulle säga att samarbetet kring examensarbeten har påverkat det dagliga arbetet.

Förskolechefen tycker absolut att pedagoger på förskolan ska kompetensutveckla sig, fördjupa sig och forska i sin vardag. Det förskolan dock behöver hjälp med är att kontinuerligt ha en extern handledare som kan bistå med hjälp i skrivprocessen. I dagsläget skriver inte personalen så mycket, men dokumentation läggs systematiskt in i den processmodell som Spira använder. Förskolechefen tycker att förskolepedagoger i framtiden borde få möjlighet att forska i sin vardag, men tillägger att detta antagligen måste ske i projektform för att kunna finansieras.

Utvärdering av samarbetet

Samarbetet bygger på att båda parter önskar och tar initiativ till att samverka. I det nuvarande samarbetsprojektet, betonar förskolechefen, känner man från förskolans sida att praktiken värdesätts. Det förs en jämbördig diskussion där ingendera parten har tolkningsföreträde. Det är viktigt att universitetet verkligen känns som en samlarbetspartner och inte någon som kommer och beforskar förskolan för att sedan formulera egna åsikter om de resultat som framkommit:

[D]et är väldigt viktigt att man känner att den del av samhället som står för forskningen verkligen känns som en samlarbetspartner och inte någon som kommer och beforskar oss och sedan kliver iväg och har åsikter. Eller tar sig friheten att sitta i ett annat rum och tycka saker där vi har varit med. Det gäller att praktiken värdesätts lika mycket.

Återkopplingen till universitetet har fungerat bra. Huruvida studenter har kommit tillbaka och presenterat sitt arbete har skett på initiativ från förskolan. I detta avseende medger förskolechefen att mer skulle ha kunnat göras från förskolans sida för initiera sådan återkoppling:

Vi skulle ha kunna gjort mer när det gäller att studenter kommit tillbaka och presenterat. Det skulle kunna vara en uppmaning. Vi har varit dåliga på det och studenterna har väl kanske inte vetat hur de ska kliva in och berätta.

Det skulle t.ex. kunna vara uttalat redan från början att studenterna ska göra en presentation för personal, föräldrar och förskolechef. Förskolechefen är självkritisk och säger att Spira behöver hitta bättre former för detta. Även om personalen läser examensarbetena är det annorlunda när den som utfört studien och skrivit rapporten själv berättar om sitt arbete och redovisar sina slutsatser.

Om ett liknande samarbete skulle inledas nu tror förskolechefen att hen skulle ha bättre argument för vikten av ett sådant här samarbete och därmed kunna få all personal mer engagerad när det gäller examensarbeten. Det skulle vara lättare att kunna föra ett samtal på förskolan om varför det är viktigt för förskolan att delta. Förskolechefen skulle gärna se att det är fler bland personalen som sitter med och diskuterar examensarbetena, inte bara VFU-handledarna, vilket har varit fallet i det nuvarande projektet. För varje år som projektet har fortlöpigt har man på Spira fått ökad insikt i hur arbetet med studenterna kan läggas upp. Det har vuxit för varje år, men hen betonar att det alltid är en balansgång. I slutändan är det ändå studenternas examensarbeten.

Ett förslag till förbättring som hen för fram är att ytterligare något handledningsseminarium i slutet av ett examensarbete slutförande där också personal från förskolan är med skulle vara önskvärt. Så har inte varit fallet hittills. Förskolan deltar inte heller när examensarbetena slutgiltigt presenteras och granskas på universitetet. Förskolechefen vill gärna hitta fler vägar in i samarbetet och funderar om det eventuellt skulle vara möjligt för personal från förskolan att fungera som opponent. Hen betonar vid ett flertal tillfällen att det är viktigt att hitta sätt att sprida informationen om såväl samarbetet som om resultatet. Spira måste hitta former för hur detta ska gå till också när det inte finns ett projekt att falla tillbaka på. Målet är att Spira ska bli en förskola som tar emot studenter; ansvaret ska inte ligga på en enskild pedagog.

Sammanfattning av intervju med förskolechef

Förskolechefen framhåller vikten av att vara jämbördiga parter i ett samverkansprojekt och betonar vidare att samverka med LTU kring studenters examensarbeten har hjälpt och stärkt Spira i det systematiska kvalitetsarbetet.

Även om pedagogerna troligen inte skulle säga att examensarbetena har påverkat det dagliga arbetet ser förskolechefen indirekt påverkan genom att resultaten har påvisat områden med förbättringspotential, vilka sedan har inlemmats i handlingsplanen för kommande år. En aspekt av samarbetet som skulle ha kunnat göras bättre är enligt förskolechefen återkopplingen från student till förskola. Bättre former för detta behövs och bäst vore om det redan från början var bestämt att studenten skulle komma tillbaka för att presentera sina resultat för såväl personal som föräldrar. Förskolechefen säger sig nu, efter tre års samverkan, ha bättre argument för att starta ett liknande samarbete och därmed kunna få personalen mer engagerad i processen. Också insikterna om hur arbetet med studenterna kan läggas upp på bästa sätt har ökat under samarbetets gång. Förskolechefen är positiv till ytterligare samverkan med universitetet.

Intervjuer med universitetslärare

Intervjuer har genomförts med två universitetslärare vilka har fungerat som studenternas handledare under den tid examensarbetena har skrivits. De deltagande universitetslärarna ser ett värde med samverkansformen både för dem själva i deras profession, för organisationens utveckling och för studenternas utveckling.

Samarbetets betydelse på LTU

På ett individuellt plan har den gemensamma handledningen av studenter inneburit ett mervärde. De deltagande universitetslärarna betonar hur både samverkansformen, kontakten med verksamheten, och sättet att handleda studenter har påverkat dem positivt och bidragit till deras professionella utveckling. Att tillsammans med en kollega handleda studenter har inneburit ett fördjupat, kollegialt lärande – de har kompletterat varandra och fått nya perspektiv. Universitetslärarna upplever också att studenterna därigenom har fått en kvalitetsmässigt bättre handledning. Samverkan med förskolan har även gett universitetslärarna en närhet till verksamheten som de betonar är central för att utveckla det egna kunnandet och få en relevant struktur och bakgrund till den egna forskningen:

Att få kontakten till verkligheten, att få en bakgrund till det jag håller på med även i forskningen, så att jag inte bara sysslar med en abstrakt forskning och så tappar bort skolan eller förskolan på vägen. Det är ju det som är mest guld värt. (universitetslärare 1)

Arbetet med att knyta examensarbetena närmare verksamheten ska ses i relation till en ambition att öka kvaliteten i examensarbetena. Universitetslärarna understryker att denna arbetsform ställer högre krav på studenterna vad gäller kvalitet och noggrannhet. Att få veta att examensarbeten blir något betydelsefullt i verksamheterna, att de kommer att läsas och användas, blir här ett viktigt incitament och studenterna tar mer seriöst på uppgiften: "Det har varit bra att studenterna som valt detta har gjort det för att de vill göra något riktigt. Och det argumentet är kanske något som inte alla studenter är beredda att ta" (universitetslärare 2). Universitetslärarna har emellertid även uppmärksammat att denna typ av examensarbeten inneburit ett visst merarbete (jämfört med mer traditionella examensarbeten) för studenterna då de vid grupphandledningstillfällena förväntats kunna diskutera också övriga studenters texter. Dock finns det ändå ett mervärde i denna arbetsform, betonar universitetslärarna, då det från studenternas sida är en investering för att bli mer anställningsbar. Kvaliteten på de examensarbeten som har slutförts inom ramen för det innevarande projektet har också genomgående varit hög.

Organisatoriska och kulturella förutsättningar för samverkan

Institutionen har ställt sig positiv till arbetet och också tillskjutit extra resurser för arbetet, men en universitetslärare upplever trots detta att institutionen inte till fullo tagit till vara på de erfarenheter som gjorts:

Institutionen tycker det är bra, heja [namn på universitetslärare], men inte att det finns något aktivt engagemang, att det ska gälla alla. Jag saknar inbjudningar för att prata om detta på institutionsdagen, bara den gesten. Utan nu är det 'Får vi berätta om det här i 10 minuter?' (universitetslärare 1)

Arbetet har till stor del kommit att bli avhängigt de universitetslärare som deltagit i projektet, men de har försökt att göra arbetssättet mindre personbundet genom att på olika sätt sprida sitt arbete bland institutionens personal. Vid återupprepade tillfällen har de visat hur de har jobbat, vilket en av universitetslärarna upplever har skapat en utvecklad diskussion om olika sätt att arbeta med examensarbeten. Samtidigt är traditionens och vanans makt stor, många vill bedriva handledning som de alltid gjort, och därför är det inte så många som tagit efter detta sätt att arbeta.

För att arbetsformen ska fortleva krävs ett aktivt engagemang, anser universitetslärarna. Det behöver skapas en formaliserad organisation för denna typ av samverkan så att den inte blir avhängig enskilda personer med intresse och god förankring i verksamheten. Universitetslärarna identifierar ett antal avgörande faktorer för att i framtiden kunna implementera och utveckla denna samverkansform på institutionen. Det måste, betonar de, finnas incitament för

de lärare som väljer att arbeta med studenter i praxisnära forskningsprojekt. Medel borde omfördelas för att stärka detta: "Det är ändå en fördelningsfråga för institutionen, en del skulle inte hålla med mig, men av de strategiska medlen som institutionen får så tycker jag att en pott skulle gå till den här typen av samarbeten" (universitetslärare 1). Det kan t.ex. handla om hur institutionen fördelar tid för forskning i tjänsten och att premiera de forskare som engagerar studenter och i detta samverkar med praktiken. Sedan kunde en person på institutionen också få en liten del av sin tjänst avsatt för att sköta organisationen och fungera som en sammanhållande länk mellan forskarna och verksamheten. Det är dock inte bara en ekonomisk och organisatorisk fråga utan också en kulturfråga:

Ett hinder i akademien kan vara att det blir för akademiserat, att det man gör här, det hör hemma här och det man gör i verksamheten, det är en annan sak. Och att det blir en skiljelinje som är för skarp. (universitetslärare 2)

Genom utvecklade former för praxisnära examensarbeten – grupphandledning av studenter där det övergripande ämnet har matchats både till handledarens forskningsområde och utvecklats utifrån praktikens intresse – finns en önskan att komma bort från gamla lärar–student-roller och därigenom också se handledningen och studenternas examensarbeten som en del av forskningsprocessen. De interna vetenskapshierarkierna, där praxisnära forskning har lägre status, behöver suddas ut. Hierarkierna i akademien och de fördelningsprinciper som nu gäller för forskningsmedel gör att de som enbart sysslar med forskning är längst från verksamheten, vilket också resulterar i att forskningen känns mindre relevant för de frågor som verksamheten brottas med.

Ett hinder för samverkan kan alltså vara alltför skarpa avgränsningar mellan universitet och verksamhet. Genom Spiraprojektet har banden till verksamheten återkopplats och en viktig aspekt, förutom de praktiska aktiviteterna, är den syn på kunskapsskapande som samverkan bygger på. Samverkan med världen utanför universitetet, betonar universitetslärarna, måste bygga på perspektivet att akademien inte ska beforska praktiken utan att verksamheten tillsammans med akademien ska vara medforskande och medskapare av kunskap. Ett ömsesidigt givande och tagande från båda håll blir därmed viktigt. Praktiken ska inte bara vara en källa till information för akademien utan även direkt kunna se hur den kunskap som genereras är relevant för den egna verksamheten. Universitetslärarna betonar att akademien ska ses som något som finns för verksamheten, inte som en parallell verklighet vid sidan av. Denna typ av samverkan blir då också en garant för att forskningen har bäring på de frågor som är viktiga för verksamheten. Ytterst handlar det med andra ord om en förändrad kultur- och kunskapssyn, att akademien kan lära av praktiken.

För att samverkan ska fungera är det av avgörande betydelse att förskolechef eller rektor visar att arbetet är prioriterat. Detta har funnits i Spiraprojektet: "[namn på förskolechef] har varit avgörande, en stark ledare som visar att [hen] tycker att detta är viktigt. Det har öppnat upp möjligheter och så är det tyvärr inte på alla ställen" (universitetslärare 1). En annan avgörande faktor som universitetslärarna identifierar är att verksamheten har avsatt tid för projektet. Det kan handla om tid för reflektion, kollegiala samtal, handledning, osv. Även om arbetet drivs av en stark ledare – och har en stabil ledning – betonar universitetslärarna att förankringen i kollegiet är lika central. Personalen måste bli delaktiga och ges utrymme.

En annan avgörande faktor är att verksamheten deltar utifrån ett intresse att få verklig inblick i och förståelse för den egna verksamheten. Universitetslärarna talar om det som en utforskande kultur där vikten av denna typ av verksamhetsutveckling visas i såväl ord som handling. I denna kultur ligger att ställa frågor till den egna verksamheten, dra slutsatser och därigenom generera nya frågeställningar: "det första tillfället ger incitament för att dra slutsatser. Och dra slutsatser gör ju att det ställs nya frågeställningar och dem använder vi. Och därför blir verksamheten medforskande" (universitetslärare 2). Denna process, som universitetslärarna menar har skett i Spiraprojektet, är att betrakta som ett medforskande ur praktikens perspektiv. De önskemål om examensarbeten som kommunerna framför till universitetet måste därför vara genuina frågeställningar med förankring i verksamhetens pågående kvalitets- och utvecklingsarbete. En universitetslärare uppfattar emellertid att så ofta inte är fallet:

Men när det väl kommer till handling så har det redan glömts bort, det var inget prioriterat i verksamheten, utan det var bara en schysst gest att lämna in ett förslag för de behöver lärare och vill ha lite kontakt. (universitetslärare 1)

Om verksamheten inte har ett reellt intresse av att få en fördjupad inblick i sin verksamhet och om projektfrågan inte är förankrad i verksamheten blir de frågor som studenterna får ofta för oprecisa och för generella. Universitetslärarna menar att en verksamhetsförankring skulle kunna komma till stånd om t.ex. idéerna till studenterna istället var framtagna under verksamheternas utvecklingsdagar och att kollegor och ledning hade diskuterat fram vad som är prioriterat och angeläget. Därefter skulle en ansvarig person på universitetet kunna kontaktas som i sin tur för förslaget vidare till lämplig handledare. Universitetslärarna nämner vidare att studenterna ibland haft farhågor om lojalitetskonflikter. Det har skett att studenterna undrat om de måste frisera sina resultat då deras arbete till viss del är en beställning från verksamheten. Universitetslärarna understryker dock att om verksamheten verkligen vill ha en reell inblick i sin verksamhet ska detta inte vara en konflikt. Då ska det finnas en beredskap och förståelse för de resultat som studenterna presenterar – även om de skulle vara "negativa".

Lärdomar av samarbetet och fortsatt utveckling av samverkansformen

Universitetslärarna menar att det i denna form av samverkan med verksamheten handlar om en balansgång mellan att styra studenterna mot vissa teman/frågor och att de själva ska hitta frågeställningar. I den ena balansskålen ligger krav på att studenterna självständigt ska kunna formulera forskningsfrågor, i den andra ligger krav från framtida arbetsgivare om att pedagoger ska kunna bedriva systematiskt kvalitetsarbete baserat på vetenskaplig grund och beprövad erfarenhet utifrån de behov som verksamheten har. Från universitetets sida finns också ett behov av att säkerställa tillgången av kompetenta handledare, vilket är ett måste om examensarbetena ska kunna hålla hög kvalitet. För detta krävs emellertid mer styrning av studenternas ämnesval. Ett nytt pedagogiskt utvecklingsprojekt som fokuserar just detta har därför initierats på institutionen.

Samarbetet med Spira betraktar universitetslärarna som ett bra mönsterprojekt, som ett första steg i ett samarbete mellan universitet och verksamhet. Av avgörande betydelse har varit att det inte har handlat om ett enstaka nedslag i verksamheten utan att samarbetet har varit på lång sikt. Detta är nödvändigt om förändringar verkligen ska ske, betonar universitetslärarna. I det här samarbetet har universitetslärarna inte själva deltagit aktivt i arbetet med verksamheten, men detta ser de som ett naturligt nästa steg. Ett samarbete där den ena universitetsläraren arbetar direkt med pedagogerna och där detta utvecklingsarbete dokumenteras och analyseras i ett examensarbete har också genomförts på en annan förskola under våren. Där har det också handlat om att hitta flexibla lösningar som t.ex. byte av tjänster, där personal från universitetet har deltagit i verksamheten, vilket har kvittats genom att pedagoger från verksamheten tagit delar av undervisningen inom förskolläraryrket.

Även om universitetslärarna framhåller vikten av de personliga mötena och direktkontakten med verksamheten ställer de sig inte helt negativa till möjligheterna att också få till stånd fungerande samarbeten med skolor och förskolor på längre avstånd från Luleå. Vissa möten skulle kunna ske på distans med hjälp av t.ex. videokonferensteknik. De fysiska mötena är emellertid nödvändiga och alla aktörer måste gå in i samarbetet med kunskap om vilka ramar som gäller. Det kan t.ex. avse utökad arbetstid för resor mellan universitet och verksamhet och därmed tillkommande transportkostnader. Samarbetet bör också planeras inom en fast tidsram om åtminstone 2–3 år. Erfarenheterna från samarbetet med Spira visar att det kan ta tid för verksamheten att utveckla tankarna kring vilka frågor som behöver belysas. Det är också en process där de tidigare frågorna och examensarbetena ligger som en

grund för att generera nya frågeställningar som därefter kan behandlas i nya examensarbeten. Denna progression utvecklar verksamheten och är därmed en viktig del av det systematiska kvalitetsarbetet: "en framgångsfaktor är att det varit återupprepat. Det räcker inte med ett tillfälle. Ska man in med en reell förändring, då finns sällan snabba lösningar utan då får man uttrycka det i ett perspektiv på 2–3 år" (universitetslärare 2). Långsiktig planering och progression gör det också möjligt att inleda examensarbetsprocessen mycket tidigare, vilket kommer studenterna till godo i form av ett mindre pressat tidsschema och i sin tur leder till högre kvalitet i examensarbetena. Då examensarbetskurserna på LTU ligger vid fastställda tider på året (november–mitten av januari samt slutet av mars–början av juni för förskollärarytbildningen samt mitten av januari–början av juni för grund- och ämneslärarytbildningarna) krävs framförhållning från kommunernas sida för att initiering ska kunna ske så tidigt som möjligt – under våren för arbeten som ska påbörjas höstterminen och under tidig höst för arbeten som påbörjas vårterminen.

Sammanfattning av intervjuer med universitetslärare

Båda universitetslärarna anser att Spiraprojektet har varit framgångsrikt. Det har varit utvecklande för dem själva rent professionellt att samarbeta kring handledning av examensarbeten och att på detta sätt få en tätare kontakt med verksamheten. Kvaliteten på de examensarbeten som har genomförts har också genomgående varit hög. Universitetslärarna är av åsikten att om denna form av samverkan ska ha möjlighet att fortleva och utvecklas krävs en tydligare och mer formaliserad struktur internt på LTU samt ett incitament för handledare/forskare att gå in i denna typ av samarbete. Detta incitament saknas i dagsläget. Från skolans/förskolans sida krävs ett genuint intresse av att granska och förändra den egna verksamheten. De frågeställningar som lyfts måste vara förankrade hos pedagogerna, men det krävs också att förskolechef/rektor aktivt stöttar arbetet och betonar vikten av samverkan. För att reella förändringar av verksamheten ska vara möjliga behövs också en långsiktig plan för samarbetet om åtminstone 2–3 år.

Diskussion

Resultatdiskussion

Syftet med studien var att identifiera framgångsfaktorer i LTU:s och Spiras samverkansprojekt med praxisnära examensarbete samt beskriva hur dessa framgångsfaktorer kan utgöra en generell grund för samverkan mellan universitet och verksamhet. I det som följer diskuteras resultaten i relation till framgångsfaktorer, förbättringspotential samt organisatoriska förutsättningar.

Framgångsfaktorer

Från studenternas och universitetslärares sida ses förankringen av examensarbetena i verksamheten som en stark fördel. Att ha en intresserad motpart för sitt arbete har motiverat studenterna till att genomföra examensarbeten med hög kvalitet, vilket ligger i linje med de examensmål som anges i högskoleförordningen (SFS 1993:100). Studenterna får också i och med detta ökad insyn i hur kvalitetsarbete kan bedrivas i en verksamhet som ska vila på vetenskaplig grund. Examensarbetena har för flera av de deltagande studenterna bidragit till att de har fått anställning. Deltagande i ett liknande samarbete är därmed inte bara fördelaktigt för enskilda studenter genom att bidra till ökad anställningsbarhet, utan har också ett mervärde för kommunerna då praxisnära examensarbeten stärker den vetenskapliga grund på vilken verksamheten ska vila.

Också Spiras förskolechef och pedagoger betonar vikten av den vetenskapliga förankringen av verksamheten, vilken de upplever har stärkts i och med studenternas studier och tack vare de grupphandledningsträffar som genomförts. Pedagogerna upplever att de nu har lättare att sätta ord på det egna arbetet. Utvecklandet av ett akademiskt yrkesspråk har också identifierats som en faktor för att stärka den vetenskapliga grunden (Grander Berglund & Wolf, 2014a, b; Robertson, 2010). På Spira framhålls betydelsen av pedagogernas delaktighet i handledningen av studenterna. Känslan av att Spira har deltagit som en jämbördig partner i samarbetet har varit mycket viktig för såväl pedagoger som förskolechef. Praxisnärviken i examensarbetena har naturligt uppstått då Spira varit med och påverkat vilken inriktning studenterna har valt. Den uppfattning som andra studier (Andersson & Larsson, 2014; Grander Berglund & Wolf, 2014a; Krokmark, 2010) har visat är relativt utbredd bland skolor och förskolor i Sverige, att forskning inte är relevant för verksamheten, finns därför inte på Spira. Här är det "rätt" frågor som har studerats och forskningen har skett i verksamheten, inte om den.

Spiras förskolechef och pedagoger är som angivits ovan mycket positiva till de grupphandledningsträffar i vilka de deltagit. Också universitetslärarna och studenterna anser att dessa har varit en bidragande orsak till projektets framgång. Det har varit givande för studenterna att få feedback från såväl universitetslärare som Spirapedagoger och andra studenter. För universitetslärarna har också det faktum att de har delat på handledningen gjort att det kollegiala lärandet har fördjupats. Studenter och universitetslärare är också ense om vikten av att påbörja processen med examensarbetet så tidigt som möjligt. Många av de tidigare studenterna lyfter just tidspressen som en negativ faktor, medan den senast medverkande studenten, som redan ungefär ett halvår innan examensarbetskursen började visste att hen skulle skriva inom projektets ram, inte kände samma stress orsakad av tidsfaktorn. Hen hade också fullgjort sin sista VFU på Spira, vilket gjorde att verksamheten redan var känd. Även pedagogerna på Spira anser att en tidig början av examensarbetet och VFU på Spira i nära anslutning är en fördel.

Bland övriga framgångsfaktorer som lyfts fram i intervjuerna kan nämnas projektets kontinuitet samt förskolechefens aktiva engagemang. Det faktum att denna samverkan har pågått under tre års tid har möjliggjort reella förändringar i Spiras verksamhet då examensarbetenas resultat har påverkat det systematiska kvalitetsarbetet. I resultaten har också förslag på fortsatt forskning getts och dessa har beaktats när nya examensarbeten har blivit aktuella. Detta har också skapat en kontinuitet för studenterna; de har kunnat se hur deras egna examensarbeten utgör en del av en större helhet och bidrar med kunskap som kommer Spira till godo. Vilka pedagoger som deltagit har varierat något genom åren. Detta har inte upplevts som någon nackdel och skulle till och med kunna anses ha haft positiv inverkan på samarbetet, då risken att fastna i gamla rutiner därmed minskat. Något som däremot har upplevts ha haft avgörande betydelse för projektets framgång är det faktum att Spiras förskolechef har varit drivande i projektet och också deltagit aktivt i mötena med studenterna. Såväl pedagoger som universitetslärare betonar hur viktigt detta har varit. Vikten av en engagerad ledare för framgångsrik praxisnära forskning har lyfts också i andra studier (Rönnerman, 2012) och av Skolverket (2015). Universitetslärarna framhåller dock även att en stark ledare inte är allt; för att samverkan ska fungera är förankring i kollegiet lika central.

Förbättringspotential

När det gäller områden med förbättringspotential som i första hand påverkar studenterna och deras möjlighet att genomföra sitt examensarbete på bästa sätt nämns de olika förväntningar som handledarna från LTU och Spira möjligen har. Detta lyfts i såväl student- som pedagogintervjuerna. Studenterna upplever

att de ibland har fått lite olika budskap som de har att förhålla sig till. Mera samstämmighet mellan LTU och Spira vore därför önskvärt, något som Spiras pedagoger håller med om. Tidigare studenter anger även att de gärna hade haft en handledare också på Spira medan de skrev sitt examensarbete, någon i verksamheten att diskutera med. Den senast medverkande studenten har haft just detta och det har upplevts som mycket positivt av såväl hen som av den pedagog på Spira som utsetts till handledare.

Även återkopplingen från studenterna till Spira efter avslutat examensarbete har identifierats som bristande i det nuvarande projektet. Många av studenterna anger att de gärna skulle ha kommit tillbaka till Spira och presenterat sitt arbete för personalen, men detta har av olika anledningar inte gjorts. Förskolechef och pedagoger medger att detta inte har fungerat tillfredsställande och att en tydligare struktur för hur detta ska hanteras behövs på Spira. För att den vetenskapliga grunden i förskolan ska kunna stärkas och pedagogernas vetenskapliga kompetens utvecklas behöver examensarbetenas resultat kommuniceras till all personal på ett mer systematiskt sätt än hittills. Den senast medverkande studenten har också presenterat sitt arbete på ett personalmöte, vilket utmynnade i intressanta diskussioner. Ett sådant kollegialt lärande är en viktig del i utvecklandet av ett mer vetenskapligt förhållningssätt i verksamheten (Rönnerman, 2010; Wennergren & Åman, 2011), vilket också har positiva återverkningar på det dagliga arbetet med barnen.

Som det område med störst behov av förbättringar internt på LTU identifierar universitetslärarna uppbackning från institutionen. Spiraprojektet har i mycket drivits på individuellt initiativ och engagemang, utan egentlig förankring på institutionen. Universitetslärarna menar att det behövs tydliga signaler från institutionens sida att den här typen av samverkansprojekt är viktiga. De saknar incitament för andra forskare att gå in i den här formen av handledning, t.ex. i form av omfördelning av strategiska medel. Mycket beror emellertid också på en hierarkisk forskningskultur, där praxisnära forskning tyvärr inte har så hög status. Ett förändrat synsätt inom akademien behövs därför för att kunna överbrygga den klyfta som verksamheten upplever finns mellan forskning och deras egen verklighet (Kroksmark, 2010).

Organisatoriska förutsättningar

Vilka organisatoriska förutsättningar har då identifierats som nödvändiga för att ett samverkansprojekt av denna typ ska kunna genomföras på ett framgångsrikt sätt? Från universitetets sida krävs, som nämndes ovan, någon form av incitament för att uppmuntra fler forskare att prova på ett nytt sätt att arbeta. Universitetslärarna förordar också en formaliserad struktur för att undvika att samverkan blir avhängigt enskilda forskare. En person bör ha tid

avsatt i sin tjänst för att fungera som en länk mellan forskare och verksamhet. Det nuvarande systemet där personliga kontakter leder till samverkan är i längden ohållbart och försöket med ett webbformulär där förskolor och skolor kan lämna in förslag på examensarbeten har inte fungerat fullt ut. Det krävs ett större engagemang ifrån institutionens sida, enligt universitetslärarna.

Det har trots allt skickats in en del förslag på examensarbeten via webbformuläret, men en universitetslärare är av uppfattningen att de inte alltid har den förankring i verksamheten som är nödvändig för att ett samarbete ska bli framgångsrikt. Från verksamhetens sida krävs därför att såväl förskolechef/rektor som pedagoger är engagerade och känner delaktighet i samarbetet. Samverkan måste bygga på frågor som verksamheten har ett genuint intresse av att utforska – eller få utforskade – för att samarbetet verkligen ska leda till utveckling av kvalitet i verksamheten. Systematiskt kvalitetsarbete är ett krav för skolan och förskolan fastslaget i skollagen (SFS 2010:800), men då forskningsanknytningen i denna verksamhet av tradition är svag (Kroksmark, 2010; Rönnerman & Wennergren, 2012) kan skolor och förskolor med fördel dra nytta av den forskningserfarenhet som finns på universiteten. Det är dock viktigt med en viss kontinuitet om någon verklig förändring av verksamheten ska kunna ske. Ett tidsperspektiv av 2–3 år är enligt universitetslärarna nödvändigt.

Metoddiskussion

I en diskussion av de metodval som gjorts för en undersökning är begreppen validitet och reliabilitet ofrånkomliga. Validitet är kopplat till studiens giltighet, dvs. till huruvida data som samlats in har relevans för studiens syfte och forskningsfrågor, medan reliabilitet beskriver studiens tillförlitlighet, dvs. huruvida studien utförts på ett korrekt sätt och om samma resultat skulle uppnås om undersökningen upprepades (Backman, Gardelli, Gardelli & Persson, 2012). I en kvalitativ studie som denna, då en djupare förståelse av de faktorer som bidragit till Spiraprojektets framgång eftersträvas snarare än kvantifierbara data, får dock begreppen en något annan innebörd (Patel & Davidson, 2003). Reliabilitet diskuteras t.ex. inte alltid i kvalitativa studier, då det är omöjligt att på nytt samla in exakt samma data. Detta innebär dock inte att en kvalitativ studie har en låg grad av tillförlitlighet. Istället får begreppet validitet en vidare tolkning och kopplas till hela forskningsprocessen. Validitet i kvalitativ forskning relaterar därmed till huruvida det varit möjligt att samla in det empiriska material som behövs för att kunna besvara studiens syfte och forskningsfrågor (ibid.). För denna studie är frågan alltså om det varit möjligt att utifrån insamlad data identifiera framgångsfaktorer i Spiraprojektet som är generaliserbara också till andra samarbeten mellan universitet och verksamhet.

Som huvudsaklig metod för datainsamlingen användes intervjuer, vilket är en vanlig metod för att fånga upp enskilda personers uppfattningar om ett fenomen (Brinkmann & Kvale, 2015). Alla intervjuer spelades in, vilket underlättade det efterföljande analysarbetet och också säkerställde interbedömarreliabiliteten (Patel & Davidson, 2003), då det därmed var möjligt för fler än intervjuaren att analysera vad som sagts. Intervjuerna genomfördes av tre olika personer: tre studenter, alla pedagoger på Spira samt förskolechefen intervjuades av en utomstående forskare, universitetslärarna intervjuades av en annan forskare och resterande fyra studenter intervjuades av en pedagog från Spira. Att inte samma person genomförde alla intervjuer kan möjligen ha påverkat resultatet, då t.ex. antalet och typen av följdfrågor samt graden av interaktion mellan intervjuare och intervjuad har varierat mellan olika intervjuer. Det är också möjligt att de studenter som intervjuades av pedagogen från Spira möjligen höll tillbaka något i sina svar. Analysen av studentintervjuerna tyder på att de studenter som intervjuades av en utomstående forskare var något mer explicita vad gällde att uttrycka förslag på förbättringar från Spiras sida.

För att nå ytterligare insikt i och få en tydligare bild av hur handledning har gått till när personal från såväl LTU som Spira deltagit hade videoinspelningar av handledningsträffar varit önskvärda då dessa hade kunnat bidra med mer detaljerad information kring hur samarbetet gestaltat sig i praktiken och hur studenter fått stöttning på olika sätt från verksamhet och från universitet. I synnerhet hade det varit värdefullt att ta del av dokumenterade grupphandlingsmöten, då många studenter och pedagoger i intervjuerna lyfte fram dessa som en av fördelarna med samarbetet. Videoinspelningar av grupphandledning hade emellertid bara kunnat göras i begränsad utsträckning under det här sista året då endast en student valde att skriva sitt arbete inom ramen för projektet. En större handledningsgrupp där flera studenter medverkat har av den anledningen inte funnits, vilket varit fallet under tidigare år.

Är det då möjligt att generalisera studiens resultat till också andra samarbeten mellan universitet och verksamhet? Med andra ord är frågan om studiens resultat kan anses vara giltigt, dvs. ha validitet. Även om en kvalitativ studie med så begränsad omfattning som denna har högst validitet i det sammanhang i vilket den har genomförts är det ändå möjligt att från informanternas svar identifiera faktorer som har bidragit till att alla inblandade aktörer uppfattar samverkansprojektet som framgångsrikt. Även organisatoriska förutsättningar för samverkan har kunnat identifieras samt också områden där utrymme för förbättringar finns. Ingen av dessa identifierade faktorer och förutsättningar är specifikt avhängiga vare sig deltagande från Spira förskolas eller de två universitetslärarnas sida och därmed kan studiens resultat anses ha hög validitet och även hög generaliserbarhet till liknande verksamheter i allmänhet.

Slutdiskussion

Samtliga aktörer intervjuade för denna studie har en positiv attityd till LTU:s och Spira förskolas gemensamma samverkansprojekt kring studenters examensarbeten. Alla involverade grupper – studenter, pedagoger och förskolechef på Spira samt universitetslärare – kan se egna fördelar med sitt deltagande. Studenterna har fått konkreta avnämning till sina examensarbeten, vilket har motiverat dem att göra sitt yttersta för att åstadkomma ett bra slutresultat. Detta har också bidragit till att uppnå ett av universitetets mål med samarbetet, att få högre kvalitet i studenters examensarbeten. Universitetslärarna har också utvecklats professionellt genom delad handledning och de praktiska erfarenheterna av nära samverkan med verksamheten. Det faktum att universitetet på detta sätt kommit till Spira har för förskolan inneburit en bättre forskningsanknytning av verksamheten i allmänhet, men också kompetensutveckling av de pedagoger som deltagit aktivt i projektet.

Några områden med förbättringspotential har identifierats, men något som skulle kunna betecknas som utmaningar har egentligen inte framkommit under intervjuerna. Spiraprojektet har helt enkelt varit en lyckad kombination av rätt personer vid rätt plats och rätt tillfälle. Framgångsfaktorerna är desto fler och, förutom de personliga fördelar som har kommit de olika aktörerna till del, kan dessa faktorer sammanfattas av nyckelord (i alfabetisk ordning) som *delaktighet, engagemang, forskningsanknytning, handledningsgrupper, kontinuitet, starkt ledarskap, verksamhetsförankring* och *verksamhetsutveckling*.

De lärdomar som kan dras från det 3-åriga Spiraprojektet och vilka har redovisats i denna rapport kan med fördel generaliseras och appliceras också på andra samarbeten mellan universitet och verksamhet. Det behöver finnas en klar och tydlig struktur för hur samarbetet ska se ut, vilka olika ansvarsområden de olika parterna har och vilka riktlinjer som studenterna har att förhålla sig till. Verksamheten måste vara intresserad av att få det egna arbetet belyst och kritiskt granskat och personal som ska delta måste ha tid avsatt i sin tjänst för detta. Förskolechef och rektor måste på så sätt visa att de anser att samverkan är viktig och en del av det systematiska kvalitetsarbete som verksamheten är ålagd att bedriva. Flera av de deltagande studenterna har fått anställning tack vare sitt deltagande i denna form av examensarbete. I förlängningen kan därför denna form av samverkan också bli en pusselbit i kommunernas arbete att säkra den framtida kompetensförsörjningen inom skola och förskola. Pedagoger med egen erfarenhet av deltagande i samverkansprojekt liknande Spiraprojektet är troligen också mer benägna att själva initiera framtida samarbeten och därmed ytterligare förstärka den vetenskapliga grunden i verksamheten.

Referenser

Alerby, E., Bergmark, U., Dahlén, G., Rosengren Larsson, I., Vikström, A., & Westman, S. (2010). Ömsesidig samverkan mellan pedagogisk forskning och pedagogisk praktik. I *Forskning om undervisning och lärande*, 4. Tema: Utbildning på vetenskaplig grund (s. 22–32). Stockholm: SAF i samarbete med Lärarförbundet.

Alexandersson, M. (2006). Praxisnära forskning och läraryrkets vetenskapliga bas. I B. Sandin & R. Säljö (Red.), *Utbildningsvetenskap – ett kunskapsområde under formering* (s. 355–376). Stockholm: Carlsson.

Andersson, A.-K., & Larsson, A. (2014). Förskollärares uppfattningar av praktknära forskning. I T. Kroksmark (Red.), *Förskola på vetenskaplig grund* (s. 69–92). Lund: Studentlitteratur.

Backman, Y., Gardelli, T., Gardelli, V., & Persson, A. (2012). *Vetenskapliga tankevertyg – till grund för akademiska studier*. Lund: Studentlitteratur.

Brinkmann, S., & Kvale, S. (2015). *Interviews: learning the craft of qualitative research interviewing* (3. uppl.). Thousand Oaks, CA: SAGE.

Carlgren, I. (2005). Praxisnära forskning – varför, vad och hur? I *Forskning av denna världen II – om teorins roll i praxisnära forskning* (s. 7–16). Stockholm: Vetenskapsrådet.

Carlgren, I. (2009). Lärarna i kunskapssamhället – flexibla kunskapsarbetare eller professionella yrkesutövare? I *Forskning om undervisning och lärande*, 2. Tema: Den forskande läraren – med ansvar för yrkets kunskapsbildning (s. 9–25). Stockholm: SAF i samarbete med Lärarförbundet.

Dahlberg, G., Moss, P., & Pence, A. (2002). *Från kvalitet till meningsskapande. Postmoderna perspektiv – exemplet förskolan*. Stockholm: HLS förlag.

Grander Berglund, V., & Wolf, J. (2014a). En förskola på vetenskaplig grund. I T. Kroksmark (Red.), *Förskola på vetenskaplig grund* (s. 93–113). Lund: Studentlitteratur.

Grander Berglund, V., & Wolf, J. (2014b). *Professionell identitet. Förskollärares yrkesspecifika kompetenser, i en förskola på vetenskaplig grund* (Magisteruppsats, Högskolan i Jönköping, Högskolan för lärande och kommunikation).

Hammersley, M., & Atkinson, P. (2007). *Ethnography: principles in practice* (3. uppl.). Milton Park, Abingdon, Oxon: Routledge.

Hargreaves, A., & Fullan, M.G. (2012). *Professional capital: transforming teaching in every school*. New York, NY: Teachers College Press.

Hvit Lindstrand, S. (2015). *Små barns tecken- och meningsskapande i förskola. Multimodalt görande och teknologi* (Doktorsavhandling, Jönköping University, Högskolan för lärande och kommunikation).

Johansson, M. (2009). *Lyfta matematiken: Hållbar skolutveckling för skolledare, lärare och elever* (Barn- och utbildningsförvaltningens rapportserie 2009:1). Luleå: Luleå kommun.

Jonsson, G., Eliasson, B., Erstam, C., & Larsson, M. (2013). *Vi lärde oss bli bättre lärare* (Barn- och utbildningsförvaltningens rapportserie 2013:1). Luleå: Luleå kommun.

Jonsson, G., & Nordlund, M. (2015). *Slutrapport: Lärarstudenter som medforskande aktörer i praxisnära forskning* (Opublicerad rapport). Luleå: Luleå tekniska universitet.

Krokmark, T. (2010). Skolans ödesfråga. Forskande lärare och en skola på vetenskaplig grund. I *Forskning om lärande*, 4. Tema: Utbildning på vetenskaplig grund (s. 9–21). Stockholm: SAF i samarbete med Läraförbundet.

Krokmark, T. (Red.) (2014a). *Förskola på vetenskaplig grund*. Lund: Studentlitteratur.

Krokmark, T. (Red.) (2014b). *Modellskolan – en skola på vetenskaplig grund med forskande lärare*. Lund: Studentlitteratur.

Lindström, L., & Johansson, K. (2015). Perspective on school development in the Barents region of Northern Europe. *Journal of Education and Human Development*, 4(1), 171–188.

Patel, R., & Davidson, B. (2003). *Forskningsmetodikens grunder. Att planera, genomföra och rapportera en undersökning* (3. uppl.). Lund: Studentlitteratur.

Reggio Emilia Institutet (u.å.). *De hundra språken*. Hämtad 2016-06-14 från <http://www.reggioemilia.se/pedagogiken/mer-om-reggio-emilias-pedagogiska-filosofi/de-hundra-spraknen/>

Robertson, C. (2010). Vetenskap och beprövad erfarenhet – vad innebär det för skola och förskola? I *Forskning om lärande*, 4. Tema: Utbildning på vetenskaplig grund (s. 71–76). Stockholm: SAF i samarbete med Lärarförbundet.

Rönnerman, K. (2010). Aktionsforskning – en väg mot kvalitet och förbättring. I M. Nylund, C. Sandback, B. Wilhelmsson & K. Rönnerman (Red.), *Aktionsforskning i förskolan – trots att schemat är fullt* (s. 13–30). Stockholm: Lärarförbundets förlag.

Rönnerman, K. (2012). Systematiskt kvalitetsarbete i förskolan. I K. Rönnerman (Red.), *Aktionsforskning i praktiken – förskola och skola på vetenskaplig grund* (2. uppl., s. 89–104). Lund: Studentlitteratur.

Rönnerman, K., & Wennergren, A.-C. (2012). Vetenskaplig grund och beprövad erfarenhet. I K. Rönnerman (Red.), *Aktionsforskning i praktiken – förskola och skola på vetenskaplig grund* (2. uppl., s. 221–228). Lund: Studentlitteratur.

SFS 1992:1434. *Högskolelagen*. Stockholm: Utbildningsdepartementet.

SFS 1993:100. *Högskoleförordningen*. Stockholm: Utbildningsdepartementet.

SFS 2010:800. *Skollagen*. Stockholm: Utbildningsdepartementet.

Skolverket (2005). *Kvalitet i förskolan. Allmänna råd och kommentarer*. Stockholm: Skolverket.

Skolverket (2011). *Läroplan för förskolan Lpfö 98* (2., rev. uppl.). Stockholm: Skolverket.

Skolverket (2012). *Promemoria om vetenskaplig grund och beprövad erfarenhet*. Dnr 2012:1700. Stockholm: Skolverket.

Skolverket (2015). *Systematiskt kvalitetsarbete – för skolväsendet. Allmänna råd med kommentarer*. Stockholm: Skolverket.

Spira förskola (u.å.). *Om vår förskola*. Tillgänglig via: <http://www.lulea.se/utbildning--forskola/forskola-och-fritidshem/kommunala-forskolor/forskolor/spira-forskola/om-var-forskola.html> Senast publicerad: 2016-03-31.

Sörenstuen, J. (2013). *Levande spår: att upptäcka naturen genom konst och konsten genom natur*. Lund: Studentlitteratur.

Vestman, C., & Bergkvist, A.-M. (2016). *Exempel på praktknära forskning inom det utbildningsvetenskapliga fältet från flertalet lärosäten i Sverige. Sammanställning utförd av det nationella RUC-nätverket* (Utkast till rapport). RUC-nätverket.

Vetenskapsrådet (2002). *Forskningsetiska principer för humanistisk/samhällsvetenskaplig forskning*. Stockholm: Vetenskapsrådet. Tillgänglig via: <http://www.vr.se/download>

Vikström, A. (2002). *Från görande till rikare lärande. En aktionsforskningsstudie av två arbetslags arbete med naturvetenskap i skolor 1–6* (Licentiatsavhandling, Luleå tekniska universitet, Institutionen för lärarutbildning).

Vikström, A. (2005). *Ett frö till lärande. En variationsteoretisk studie av undervisning och lärande i grundskolans biologi* (Doktorsavhandling, Luleå tekniska universitet, Institutionen för utbildningsvetenskap).

Vikström, A., Fazeli, F., Holm, M., Johansson, K., & Rydström, P. (2013). Teachers' solutions: a learning study about solution chemistry in grade 8. *International Journal for Lesson and Learning Studies*, 2(1), 26–40.

Wennergren, A.-C., & Åman, P. (2011). Vägar till en skola på vetenskaplig grund. *Didaktisk Tidskrift*, 20(4), 207–230.

Bilagor

Bilaga 1: Intervjufrågor till studenter

- Varför valde du att gå in i denna typ av examensarbete?
- Vilken betydelse/nytta tror du att ditt examensarbete har fått/kommer att få? För dig? För Spira?
- Vilken utveckling upplevde du hos dig själv under arbetets gång?
- Hur upplever du återkopplingen till/från Spira/LTU?
- Är det något du tror kan utvecklas gällande processen med examensarbetet? +/- förbättringar?

Den senast medverkande studenten blev också ombedd att beskriva hur processen med att skriva examensarbetet hade gått till.

Bilaga 2: Intervjufrågor till pedagoger

- Hur upplevde du din egen roll i arbetet med examensarbetena?
- Hur delaktig känner du dig i denna samarbetsform?
- Hur mycket kunskap har du om denna samarbetsform?
- Vilken betydelse har denna samarbetsform fått för dig?
- Har ditt deltagande i denna samarbetsform påverkat ditt eget arbete som pedagog? Om ja, hur?
- Har examensarbetenas resultat tagits tillvara i det dagliga arbetet på Spira? Om ja, hur?
- Vilka är dina tankar kring att själv utföra forskning i din arbetsvardag i kvalitetshöjande syfte?
- Vilken betydelse har denna samarbetsform fått för Spira?
- Har denna samarbetsform påverkat erfarenhetsutbytet mellan pedagoger på Spira? Om ja, hur?
- Har denna samarbetsform påverkat kvalitetsarbetet på Spira? Om ja, hur?
- Hur upplever du återkopplingen från student resp. LTU?
- Finns där något som kan utvecklas gällande denna samarbetsform? +/- förbättringar

Bilaga 3: Intervjufrågor till förskolechef

- Varför valde ni på Spira att gå in i denna samarbetsform?
- Vem har drivit frågan att gå in denna samarbetsform?
- Hur har förankringsprocessen gått till? Såväl uppåt som nedåt i organisationen.
- Hur delaktig tror du att personalen känner sig i denna samarbetsform?
- Hur mycket kunskap tror du att personalen har om denna samarbetsform?
- Vilken betydelse har denna samarbetsform fått för Spira?
- Har Spiras deltagande i denna samarbetsform påverkat det dagliga arbetet? Om ja, hur?
- Har Spiras deltagande i denna samarbetsform påverkat kvalitetsarbetet? Om ja, hur?
- Har examensarbetenas resultat tagits tillvara i det dagliga arbetet på Spira? Om ja, hur?
- Har denna samarbetsform påverkat erfarenhetsutbytet mellan pedagoger på Spira? Om ja, hur?
- Hur ser du på om pedagoger själva utför forskning i sin arbetsvardag i kvalitetshöjande syfte?
- Hur upplever du återkopplingen från student resp. LTU?
- Har detta samarbete påverkat relationen till LTU?
- Har detta samarbete påverkat synen på forskning på Spira?
- Om ni hade fått göra om detta på nytt, hur hade ni gjort då?
- Finns där något som kan utvecklas gällande denna samarbetsform? +/- förbättringar

Bilaga 4: Intervjufrågor till universitetslärare

- Utifrån vilka behov initierades projektet?
- Vad har varit din roll i arbetet med examensarbetena?
- Beskriv konkret hur kontakten med Spira etablerades.
- Varför tror du att just Spira valde att gå in i denna samarbetsform?
- Något avgörande moment i ert samarbete?
- Hur upplever du återkopplingen från Spira och involverade pedagoger?
- Finns där något som kan utvecklas gällande denna (sam)arbetsform? +/- förbättringar
- Hur marknadsförs möjligheten för studenterna?
- Hur upplever du att studenter ser på möjligheten?
- De studenter som gjort arbeten inom ramen för projektet, hur uppfattar du deras inställning/respons osv?
- Vad tror du att studenter skulle säga/rekommendera sina kurskamrater?
- Vilka hinder och möjligheter ser du i akademiens/universitetets/institutionens struktur för att iscensätta och lyckas med samverkansprojekt likt detta?
- Framgångsfaktorer/hinder: Organisatoriska förutsättningar, resurser/ekonomi, styrning, förankring, legitimitet, kontinuitet, eldsjälar, person- eller funktionsbundet?
- Hur har sådana villkor rent konkret påverkat genomförandet och eventuell fortsättning av föreliggande projekt?
- Kritiska punkter/moment i initieringen och samarbetet?
- Hade ni/du gjort något annorlunda om du fått nystarta samarbetet igen?
- Erfarenheter, vad tar ni/du med er från projektet till programutveckling, undervisning osv?
- Hur har lärdomarna från samverkansprojektet – både avseende samverkan universitet–praktik och studenternas lärdomar tagits tillvara i programmets utvecklingsarbete?
- Vilken betydelse/nytta har denna (sam)arbetsform fått/kommer att få för institutionens/avdelningens arbete, för examensarbetskursen, läraryrket/programmet olik kursen?
- Vilka följdverkningar har denna (sam)arbetsform haft/kommer att ha för institutionens/avdelningens arbete, för examensarbetskursen, läraryrket/programmet olik kursen?
- Hur har detta påverkat utvecklingsarbetet/kvalitetsarbetet vid programmet?
- Hur har denna (sam)arbetsform påverkat arbetet/erfarenhetsutbytet mellan undervisande lektorer/adjunkter? (kollegialt lärande)

- Vilken betydelse/nytta har denna (sam)arbetsform fått/kommer att få för dig som undervisande lektor och forskare?
- Vilka följdverkningar har denna (sam)arbetsform haft/kommer att ha för dig som undervisande lektor och forskare?
- Hur har ditt deltagande i denna (sam)arbetsform påverkat ditt eget arbete som undervisande lektor och forskare?
- Hur har projektets resultat tagits tillvara i ditt dagliga arbete?
- Medforskande, Kollegialt lärande, kunskapssyn, jämbördiga parter, tredje uppgiften?
- Projektet bygger på en grundidé om både studenten och pedagogen ute i verksamheten som en medforskande aktör. Utveckla tankarna och hur detta konkretiseras?
- Hur skapar man en jämbördig relation, men tanke på kunskapsanspråk, tolkningsföreträde osv?
- Vill uppnå en win-win-situation – utveckla!

LULEÅ KOMMUN
Barn- & utbildnings-
förvaltningen